

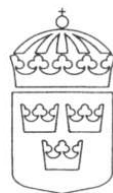
Riksdagens protokoll

1992/93:81

Tisdagen den 23 mars

Kl. 14.00 – 16.22

18.00 – 18.56

Protokoll
1992/93:81

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 17 mars.

2 § Meddelande om svar på interpellationer

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelser:

Interpellation 1992/93:100

Till riksdagen

Gudrun Schyman har till mig ställt interpellation 1992/93:100 om lönediskriminering av kvinnor.

Då första interpellationsdebatt vid vilken jag kan närvara är den 19 april får jag härmed anmäla att mitt svar på interpellationen inte kan avges förrän vid denna tidpunkt.

Stockholm den 16 mars 1993

Bengt Westerberg

Interpellation 1992/93:96

Till riksdagen

Härmed får jag meddela att jag inte kan besvara interpellation 1992/93:96, ställd av Hans Göran Franck, om konsekvensutredningen om alternativ till EG-medlemskap m.m. inom föreskrivna 30 dagar.

Anledningen är att jag och interpellanten icke kunnat finna en gemensam möjlig tidpunkt för interpellationssvaret.

Efter samråd med interpellanten har överenskommit att interpellationen kan besvaras den 23 april.

Stockholm den 16 mars 1993

Ulf Dinkelspiel

Svar på frågor

Till riksdagen

Jag har fått två interpellationer med nr 1992/93:98 av Anita Johansson och 1992/93:99 av Sten Östlund om det nya statsbidragssystemet. Interpellationerna kommer ej att besvaras inom utsatt tid på grund av att både interpellanterna och jag är på resa utomlands.

Interpellationerna kommer i stället att besvaras den 23 april.

Stockholm den 17 mars 1993

Anne Wibble

3 § Svar på fråga 1992/93:417 om asylsökandes rätt att arbeta

Anf. 1 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Fru talman! Margitta Edgren har, mot bakgrund av att asylsökande har rätt att arbeta, om Invandrarverket bedömer att verkets beslut i ärendet inte kommer att kunna fattas inom fyra månader, frågat mig om regeringen avser att klargöra att den asylsökande har rätt att arbeta och försörja sig, också efter det att ansökan om asyl har avslagits av Invandrarverket och överklagats till Utlänningsnämnden.

Margitta Edgren har i sin fråga också redovisat att hon vid ett studiebesök erfarit att rätten att arbeta skulle upphöra i och med att Invandrarverket som första instans beslutar att avslå ansökan om uppehållstillstånd.

Uppgiften att en asylsökande med rätt att arbeta inte skulle ha tillåtelse att fortsätta att arbeta och försörja sig under den tid som handläggningen av ett överklagande till Utlänningsnämnden tar är inte korrekt.

Enligt 4 kap. 3 a § utlänningsförordningen (1989:547) är en asylsökande undantagen från skyldigheten att ha arbetstillstånd om Statens invandrarverk bedömer att verkets beslut i ärendet inte kommer att kunna fattas inom fyra månader från ansökan. Undantaget gäller fram till dess lagakraftvunnet beslut föreligger i ärendet. Har Invandrarverkets avvisnings- eller utvisningsbeslut överklagats till Utlänningsnämnden gäller undantaget fram till dess att nämnden fattat beslut i ärendet.

Invandrarverket utfärdar särskilda bevis om undantag från skyldigheten att ha arbetstillstånd för asylsökande. Av dessa bevis framgår också klart att undantaget gäller fram till dess lagakraftvunnet beslut i ärendet föreligger.

Anf. 2 MARGITTA EDGREN (fp):

Fru talman! Jag är tacksam mot kulturministern för att hon har gjort dessa klarlägganden. Det är tydligt att detta har missförstått ute i landet. Jag besökte Arlöv i Skåne, där jag blev uppmärksam på detta. Efter det att jag skrev min fråga har socialsekreterare på flera orter hört av sig. De har samma uppfattning, dvs. en missuppfattning. Det är därför bra att det nu är klarlagt.

Jag har ytterligare frågor på samma tema som gäller problem som jag också har blivit uppmärksam på. Det gäller en kurdisk kvinna från Falkenberg som skulle ha kunnat få arbete i en verksamhet som motsvarar kyr-

kans barntimme. Hon har fått nej från Invandrarverket, trots att hon redan har väntat mer än fyra månader. Kan ett skäl till avslaget i det fallet vara att kvinnan för närvarande har fått ett s.k. inhibitionsbeslut?

Ändras det ställningstagande som kulturministern har redogjort för i sak om en asylsökande under väntetiden byter asylskäl, dvs. gifter sig eller får någon annan anknytning till landet?

Prot. 1992/93:81
23 mars 1993

Svar på frågor

Anf. 3 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Fru talman! Jag vill först svara på den sist ställda frågan. Bedömningen av om man skall få arbeta utan arbetstillstånd gör Invandrarverket omedelbart efter det att ansökan har kommit in. Om bedömningen är att det kommer att ta mer än fyra månader för verket att fatta ett beslut skall ett intyg om att den sökande har rätt att arbeta utfärdas. Ett beslut kan överklagas till Utlänningsnämnden. Vid ett överklagande har man kanske nya skäl att anföra. Man har då, som svaret visade, rätt att fortsätta med det arbete som man kan ha skaffat sig. Det ändrar således ingenting i sak.

Jag är inte säker att jag kan svara exakt på den första frågan. Ett avslagsbeslut kan inhiberas därför att man kanske skall göra ytterligare undersökningar. Då finns i och för sig ett lagakraftvunnet avvisningsbeslut. Det är möjligt att rätten att arbeta förfaller i en sådan situation. Detta är dock en mera allmän bedömning som jag gör utan att ha kontrollerat saken särskilt noga.

Anf. 4 MARGITTA EDGREN (fp):

Fru talman! Tack för svaren på mina två frågor.

Även när det gäller inhibitionen handlar det om samma typ av fall. Någon som har ett arbete bör väl kunna få behålla det till dess att avvisningen skall verkställas. Oavsett vilka skälen är till att avvisningen inte kan göras när beslutet fattas bör det faktum att den sökande har ett arbete och kan försörja sig ta över.

Även när det gäller tolkningen av asylskäl förekommer missförstånd ute i Sverige om att i det fall man byter asylskäl under väntetiden förlorar man sitt arbetstillstånd. Jag tycker att det vore bra om det på något sätt skulle framgå för Invandrarverket att man kanske behöver förtydliga sig på dessa punkter, så att människor som väntar i Sverige inte skall bli uppsagda.

Anf. 5 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Fru talman! Som jag sade i svaret får man en handling av vilken det framgår att när det finns ett lagakraftvunnet beslut i ärendet förfaller rätten att arbeta. Bakgrunden är att vi inte vill få följdeffekten att personer som kanske försöker undanhålla sig ändå har rätt att arbeta och försörja sig. Det skulle inte stämma överens.

Invandrarverket svarar självfallet på frågor om vad som gäller. De asylsökande har alltid den möjligheten att få svar, bl.a. på förläggningarna.

Anf. 6 MARGITTA EDGREN (fp):

Fru talman! Det utgår jag också ifrån. Men tydligen har något blivit fel i dessa fall. De båda personerna som har fått sluta sitt arbete efter det första

avslaget finns inom samma kommun. Det kan bero på att just den kommunen har gjort en egen tolkning. Jag skall omedelbart översända det här svaret till den kommunen. Jag tackar än en gång för svaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på fråga 1992/93:419 om försäkringsskydd för flyktingar

Anf. 7 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Fru talman! Harald Bergström har frågat mig om regeringen har för avsikt att utvidga den försäkring som Statens invandrarverk tecknar för asylsökande som medverkar i organiserad sysselsättning i Invandrarverkets regi till att också omfatta de asylsökandes fritidsaktiviteter.

De asylsökande får regelmässigt information av Invandrarverkets personal om behovet av försäkringar i samband med att de flyttar in på en förläggning. En del skaffar sig också ett personligt försäkringsskydd. I princip skulle staten genom Invandrarverket i stället kunna teckna försäkring kollektivt för de asylsökandes fritid.

Enligt vad jag erfarit har Invandrarverket emellertid inte några planer på att ta initiativ i den riktningen. Invandrarverkets principiella inställning är att verket inte skall ta över det ansvar som vilar på den enskilde individen. Verket menar att asylökande liksom andra privatpersoner själva har att svara för och bedöma sitt behov av ett personligt försäkringsskydd. En annan ordning skulle dessutom medföra kostnadsökningar för staten.

Jag delar verkets uppfattning och har inte för avsikt att ta några egna initiativ i syfte att utvidga de försäkringar som de asylsökande nu omfattas av till att även gälla deras fritid.

Anf. 8 HARALD BERGSTRÖM (kds):

Fru talman! Jag vill tacka ministern för det svar som jag har fått. Det var väl inte direkt överraskande.

Jag måste tillstå att jag i långa stycken delar synen på att en försäkring är en privatpersons ensak, men det finns en orimlighet som jag vill peka på.

En cyklist körde på och skadade en bil. Bilföraren får själv betala skadan på sin bil, eftersom cyklisten – invandraren, flyktingen – inte var försäkrad. Om cyklisten i stället hade kört en bil, och denna bil hade varit oförsäkrad, hade Trafikförsäkringsföreningen tagit över och betalat skadorna på den skadelidande partens bil. I detta ligger en orimlighet som man kanske skulle se något på.

När en sådan här incident inträffar, då någon lider skada och det visar sig att han inte kan få ersättning, är det inte särskilt bra. Jag har ett exempel på en bildörr som blev ordentligt inbucklad av en cyklist. Det sprider sig just inte någon vållukt av kommentarerna om vad invandrarna tar sig för i samhället där förläggningen finns.

Jag undrar om det ändå inte finns anledning att man något ser över detta och kanske under själva asyltiden förser invandrarna med en fritidsförsäkring.

Anf. 9 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Fru talman! Harald Bergström tar nu upp en generell fråga om försäkringsskydd, inte bara det som gäller för asylsökande utan för hela svenska folket. Jag tror att det är ganska viktigt att vi inte har särregler för de asylsökande eller för invandrarna.

Den kritik som har riktats, och som jag ofta delar, mot hur asylsökande behandlas är att det är för mycket av omhändertagande, för mycket av passivering och att man för litet ser till att de asylsökande själva är aktiva och kan ta hand om sina egna villkor och omständigheter.

Vi är i full färd med att göra förändringar, t.ex. vid flyktigmottagandet, så att dessa individer kan få styra sina liv mer. Det är en ganska viktig principiell fråga att myndigheter, stat och andra inte tar över alltför mycket av individens eget ansvar för sin privata situation.

Anf. 10 HARALD BERGSTRÖM (kds):

Fru talman! Detta håller jag med om, men vi får inte glömma att vi här har människor som kommer från en helt annan kulturtradition. De kanske inte vet riktigt hur detta fungerar. Som jag har förstått det förekommer det ganska ofta – för att inte säga väldigt ofta – att det finns människor som är oförsäkrade.

Jag har i mina papper flera exempel på att invandrare kör med oförsäkrade bilar. Det är mycket lätt att kontrollera.

Detta är då inte fråga om någon generell övergripande åtgärd. Det gäller en kort tid tills de här invandrarna har lärt sig hur det fungerar. På detta sätt kunde vi undvika att vi ytterligare spår på ett gryende främlingshat hos många.

Anf. 11 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Fru talman! Harald Bergström håller med mig om den principiella uppfattningen men vill göra ett undantag.

Det är alltför ofta som vi här i riksdagen har den inställningen att det just när det gäller en viss fråga skall göras ett undantag.

Det är viktigt att förläggningarna informerar de asylsökande om vilka regler som gäller, inte minst att man skall teckna en bilförsäkring. Jag är medveten om att det på sina håll har varit och är ett visst problem med att man kör omkring med oförsäkrade bilar. Det är naturligtvis inte acceptabelt. Förläggningsspersonalen har en viktigt uppgift att informera de asylsökande om denna situation.

Anf. 12 HARALD BERGSTRÖM (kds):

Fru talman! Tack, det svaret räcker. Men jag har ändå pekat på ett problem. Det är inte särskilt skojigt att få någonting sönderslaget och sedan stå där med betalningsansvaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1992/93:81

23 mars 1993

Svar på frågor

5 § Svar på fråga 1992/93:420 om asyl för homosexuella

Anf. 13 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBÖ (fp):

Fru talman! Barbro Westerholm har frågat mig vilka åtgärder jag ämnar vidta för att flyktingar som förföljs i sitt hemland på grund av sin sexuella läggning skall kunna beviljas asyl i Sverige.

Jag vill framhålla att jag finner det oacceptabelt att människor förföljs på grund av sin sexuella läggning och att det också därför är viktigt att dessa liksom andra förföljda kan erbjudas ett skydd i Sverige.

Enligt gällande lagstiftning kan människor som i ett land förföljs på grund av sin sexuella läggning erhålla uppehållstillstånd i Sverige. Det vanligaste är att de beviljas tillstånd av humanitära skäl. Varje asylansökan bedöms individuellt och utifrån det skyddsbehov som kan föreligga i det enskilda fallet.

Regeringen har nyligen tillsatt en parlamentarisk kommitté för översyn av invandrapolitiken samt invandrings- och flyktingpolitiken. Av direktiven framgår att en huvuduppgift för utredningen är att den skall se över hur människor från andra länder som söker en fristad undan förtryck av olika slag skall kunna få detta tillgodosett i vårt land. Detta inkluderar av naturliga skäl även människor som förföljs på grund av sin sexuella läggning.

Mot bakgrund av den nyligen tillsatta parlamentariska utredningen och att nuvarande lagstiftning ger möjlighet att bevilja denna kategori förföljda ett skydd i Sverige finner jag det inte påkallat att för dagen föreslå någon förändring av lagstiftningen enbart i detta avseende.

Anf. 14 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

Jag är glad över att statsrådet är så tydlig på den här punkten: att det är oacceptabelt att människor förföljs på grund av sin sexuella läggning och att det är viktigt att de liksom andra förföljda erbjuds skydd här i Sverige.

Frågan aktualiserades ju genom att två homosexuella personer från Ryssland hade fått beslut om avvisning. I dag fick jag reda på att det beslutet upphävdes den 11 mars och att de får stanna i Sverige.

Jag hoppas att information om det här ställningstagandet når ut till beslutsfattarna på Invandrarverket, så att de är klara över vilken lagstiftning som gäller. Jag är också glad över att den tillsatta parlamentariska kommittén även kommer att behandla frågan om homosexuella asylsökande som förföljs i sina egna länder.

Jag är mycket nöjd med svaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på fråga 1992/93:421 om uppföljningen av avvisningsärenden

Anf. 15 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBÖ (fp):

Fru talman! Berith Eriksson har frågat mig vilka åtgärder regeringen vidtagit för att följa upp vad som händer avvisade personer vid återkomsten

till hemlandet och hur denna information återförs till Invandrarverket och Utlänningsnämnden.

Det är i de allra flesta fall Invandrarverket och Utlänningsnämnden som har att följa upp sina avvisningsbeslut i förekommande fall. Om det däremot åberopas att den avvisade utlänningen råkat illa ut vid återkomsten till hemlandet i något av de fåtal ärenden där regeringen har att fatta beslut, följer departementet upp och kontrollerar uppgiften med den verkställande polismyndigheten och den svenska utlandsmyndighet som finns på plats.

Enligt de uppgifter som jag har fått från både Invandrarverket och Utlänningsnämnden förfar de på samma sätt som departementet i dessa situationer. De båda myndigheterna utbyter den information som framkommer vid dessa efterforskningar i de fall den har relevans för handläggningen av ärenden av en speciell ländergrupp.

De uppföljningar som har gjorts av enskilda ärenden har inte i något fall lett till att de påstådda uppgifterna om förföljelse och fängslande på grund av politiska skäl vid återkomsten till hemlandet har bekräftats. Det är dock inte ovanligt i vissa länder att den avvisade vid inresa i hemlandet hålls kvar för förhör, kortare eller längre tid, exempelvis med anledning av den långa utlandsvistelsen och/eller under vilka former vederbörande har lämnat sitt hemland. I samtliga fall som regeringen har kännedom om har utlänningen efter genomförda förhör släppts fri.

Anf. 16 BERITH ERIKSSON (v):

Fru talman! Jag tackar för svaret. När det gäller de två fall som jag tog upp här har den iranske mannen ännu inte frigivits, efter vad jag har fått veta. Det är ju mycket svårt att få bekräftelser på dessa saker. I de fall då människor här i Sverige som arbetar med detta har lagt fram bevis för att människor hålls fångna, har de fått svaret att det kan vara till följd av ett brott som begåtts tidigare eller ett brott som begåtts efter återkomsten.

Sedan finns det ju också stora svårigheter för ambassadpersonalen i länder som Iran att göra undersökningar. Det vanligaste är att myndigheterna i de här länderna väntar med att fängsla personer till dess att de svenska följeslagarna har återvänt.

Som enskild riksdagsledamot med intresse för dessa frågor har man inte så stora möjligheter, främst av tidsskäl, att följa upp sådana fall. Därför hoppas man verkligen att de myndigheter som har ansvar för utvisningar och avvisningar här i landet följer upp dessa saker och drar konsekvenserna av vad som sker.

Man skulle t.ex. vilja veta vad som har hänt med de personer som transporterats ut med läkareskort i specialutrustade ambulansplan. Det gjorde man med en bangladeshisk man från Uppsala. De gäller även dem som blivit psykiskt sjuka och som transporterats ut i s.k. japansk bår. De anser sig vara i sådan fara när de återvänder att de har försökt ta sitt liv.

Anf. 17 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Fru talman! Det är rätt, som Berith Eriksson säger, att det ibland kan vara vissa svårigheter att få fram uppgifter. Det kan ibland ta litet tid att få fram uppgifter.

Prot. 1992/93:81
23 mars 1993

Svar på frågor

Det är dock viktigt att notera att när man får kännedom om ett fall, bör man meddela det till svenska myndigheter. Då sker det också en uppföljning och en undersökning av vad som kan ha hänt den avvisade asylsökande.

Invandrarverket, Utlänningsnämnden och regeringen drar självfallet också konsekvenser av det man får reda på. Utvecklingen av vad som händer i olika länder följs dag för dag. Man följer hur situationen allmänt sett är i de länder dit vi skickar tillbaka asylsökande.

När vi har fått anmälningar av olika slag följs de upp. I de fall som regeringen känner till har de fängslade människorna släppts fria efter en tid, som jag har sagt i svaret. Det sker ganska regelmässigt att de tas i förhör på flygplatsen eller när de anländer.

Anf. 18 BERITH ERIKSSON (v):

Fru talman! Vi hade en debatt här i förra veckan i frågor om mänskliga rättigheter. Den bedömning som utrikesutskottet och Amnesty gör av olika länder rimmar många gånger väldigt illa med den bedömning som Invandrarverket gör i sina avvisningsbeslut. Invandrarverket sätter inte tilltro till de saker som togs upp här i betänkandet och även i Amnestys rapporter. Man hoppas att både Utlänningsnämnden och Invandrarverket tar lärdom av dessa saker.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på fråga 1992/93:454 om medicinsk och psykisk hjälp vid mottagandet av flyktingar från det forna Jugoslavien

Anf. 19 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Fru talman! Margareta Viklund har frågat mig om flyktingar från det forna Jugoslavien får den fysiska och psykiska hjälp de behöver när de kommer till vårt land.

Enligt erfarna bedömare är grymheterna i det forna Jugoslavien så omfattande och utstuderade att de i många avseenden saknar motsvarighet t.o.m. under det andra världskriget. Inför detta kan jag bara uttrycka min djupaste avsky.

För dem av krigets offer som vistas i närområdet – vilket ju de flesta gör – ges vård och behandling genom omfattande internationella hjälpåtgärder på platsen. Vid ett besök i Kroatien nyligen har jag personligen informerat mig om dessa insatser.

Nära 200 personer av bosniskt ursprung, som levt under fruktansvärda och omänskliga förhållanden i fångläger i f.d. Jugoslavien, har tagits ut på den svenska flyktingkvoten och förts över till Sverige, i många fall med sina nära anhöriga. Tillsammans utgör de omkring 500 personer. Samtliga har nu placerats ut i kommuner. En läkare och en psykiater från Flyktingmedicinskt centrum i Linköping har haft ingående samtal med var och en av de f.d. fångarna, för att utröna deras individuella behov av fysisk och psykisk vård. Man kommer att i kommunerna följa upp deras situation. De kommer givetvis att få all den vård de behöver.

Vid årsskiftet väntade i Sverige 60 000 personer från f.d. Jugoslavien på ett beslut om uppehållstillstånd. Det övervägande flertalet av dem vistas i olika förläggningar, men många finns också hos anhöriga i kommuner.

I princip erbjuds asylsökande en hälsoundersökning redan vid flykting-slussen. I samband därmed är det viktigt att sjukvårdspersonalen är observant och lyhörd för de asylsökandes förhållanden så att nödvändig vård, såväl fysisk som psykisk, kan sättas in så fort som möjligt. Detta gäller självfallet inte minst för människor som kommer från det forna Jugoslavien.

Det är viktigt att personalen på slussar, förläggningar, vårdcentraler och i den kommunala flyktingmottagningen har kunskap om hur människor påverkas av krig, tortyr och andra grymheter. Invandrarverket arrangerade därför i januari tillsammans med Flyktingmedicinskt centrum i Linköping en utbildningskonferens om sådana frågor för dessa personalkategorier. Ytterligare en sådan utbildning kommer att anordnas.

Anf. 20 MARGARETA VIKLUND (kds):

Fru talman! Jag tackar invandrarministern för svaret. Även jag, och många med mig, upprörs av den svåra situation och djupa förnedring som män, kvinnor och barn utsätts för i det forna Jugoslavien. Många av oss känner en stor uppgivenhet och näst intill ångest inför vad som sker.

Det talas om 40 000–60 000 systematiska våldtäkter. Bosniska kvinnor hämtas från fångläger till soldatbordeller eller våldtas utanför och inom hemmets härd. Dessa systematiska våldtäkter på kvinnor och barn syftar till att bryta ner personligheten och tvinga kvinnor att föda barn som de inte vill ha och som de hatar därför att barnets far är en fiende vars avsikt är att förnedra och trycka ner.

Jag har sagt här i kammaren tidigare, och jag vill säga det igen, att jag anser att det är viktigt att den internationella humanitära rättens regler särskilt uppmärksammar och fördömer sexuellt våld mot kvinnor som krigshandling. Det handlar om att hävda grundläggande mänskliga rättigheter.

I dag finns det i vårt land många människor från Bosnien-Hercegovina och andra delar av det forna Jugoslavien. Många av dem har haft ohyggliga upplevelser. Jag skulle vilja fråga invandrarministern om det finns någon statistik över hur många som kommer från just Bosnien-Hercegovina. Tar man reda på hur många av de kvinnor och barn som finns i vårt land som blivit utsatta för systematiska våldtäkter?

Vi vet ju att den som blivit utsatt för sådana våldshandlingar som jag har beskrivit blir förstörd både fysiskt och psykiskt för resten av livet. Vi behöver således snabbt få tag i dessa människor så att de skyndsamt kan få hjälp av läkare, psykologer, personer med kultur- och språkkompetens och frivilliga grupper. Då kan de få möjlighet att prata av sig sina hemska upplevelser. Finns det någon tanke på och planering för att speciellt hjälpa dessa människor?

Anf. 21 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Fru talman! Vi har naturligtvis statistik på hur många flyktingar som kommer från krigets Bosnien. Dessa människors sak skall ju prövas, och det är

då viktigt att veta vilket område i det gamla Jugoslavien som ex-jugoslaverna kommer från.

Frågan är då: Hur kan vi hjälpa krigets offer? Krigets offer är inte bara de skändade kvinnorna, utan män som har suttit i fångläger har också upplevt fasansfulla situationer.

När jag besökte Kroatien var det ett besked som var ganska genomgående. Man påpekade att det i Kroatien, där ju många av flyktingarna befinner sig, finns väl utbildad personal, som kan ta hand om dessa människor. Det finns både socialarbetare och psykiskt utbildad personal. Det finns också olika projekt, bl.a. ett som drivs av Röda korset och som stöds av Sverige. Beskedet därifrån var: Inrätta inte särskilda kvinnohus. Kvinnorna måste behandlas tillsammans med familjerna. De vill inte bli utpekade. Låt oss sköta detta här nere, där man kan språket och har förståelse också för kulturen. Det är därför viktigt att vi från den svenska regeringen stöder flera sådana här projekt genom vilka vi kan hjälpa människorna.

En del kommer emellertid till Sverige på egen hand. Margareta Viklund frågade om man tar reda på vad dessa människor har gått igenom. Ja, man försöker så gott man kan, men samtidigt är ju detta, som Margareta Viklund påpekar, svårt att tala om. Det kan därför ta en viss tid innan flyktingarna vågar öppna sig. Det är därför viktigt att personalen på förläggningar och inom sjukvården är observant på om något är fel, så att man i så fall kan få till stånd en öppning och ett samtal. Utbildningsinsatserna går ut just på att man skall vara medveten om vad dessa människor kan ha gått igenom.

Anf. 22 MARGARETA VIKLUND (kds):

Fru talman! Jag får tacka för de uppgifterna. Jag tycker att det är väldigt fint att man genomför alla dessa insatser nere i det forna Jugoslavien och i länderna runt omkring. Det är kanske det allra viktigaste, men det är också viktigt att vi tar hand om dem som har kommit hit.

Jag var i går på en sluss högt uppe i Norrland, där de flesta av flyktingarna kom från Bosnien-Hercegovina. Jag tyckte att det var mycket intressant och lärorikt att möta dessa människor, och jag skulle egentligen önska att alla i hela Sverige fick träffa dessa människor för att på så sätt kanske förstå litet av det som de får gå igenom och den oerhörda press som de är utsatta för.

Det är väldigt bra att den personal som har med dessa flyktingar att göra kommer att utbildas så att personalen kan fånga upp sådana här signaler. Men jag tror också att det finns anledning att undersöka vilka frivilliga insatser som skulle kunna utnyttjas på slussar och förläggningar, vilka människor som skulle kunna lyssna på de här kvinnorna och deras familjer. Jag tror att man skulle kunna sätta utnyttjandet av sådana frivilliga insatser i system.

Anf. 23 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Fru talman! Jag tror att det är väldigt viktigt att man har en god utbildning, om man mer professionellt skall kunna behandla de oerhört traumatiska upplevelser som dessa människor har bakom sig. Men självfallet är det, som Margareta Viklund säger, bra om dessa människor omkring sig har en vidare krets av personer, som kan vara till stöd. Jag tycker att Margareta Viklund har ett alldeles utmärkt förslag. Det vore bra om människor i Sverige, kan-

ske inte minst de som tycker att det har kommit för många flyktingar till Sverige under de senaste åren, faktiskt sökte kontakt med dessa flyktingar för att förstå varför de har åkt den långa vägen till Sverige, när de kanske kunde ha stannat i närområdet, varför de åker hit och varför de får skydd.

Jag har fått höra berättelser som man inte kan tala om från riksdagens talarstol eller vid stora massmöten. Dessa berättelser är nämligen så ruskiga att man inte kan finna ord.

Anf. 24 MARGARETA VIKLUND (kds):

Fru talman! Jag har samma erfarenhet som kulturministern. Det finns oerhört mycket som dessa människor berättar för oss som inte går att tala om. Men dessa människor har ändå varit med om det, medan vi knappt kan klara av att lyssna på det.

Jag skulle i det här sammanhanget vilja ställa en sista fråga: Tänker man vid de olika slussarna och förläggningarna på att kvinnorna från framför allt Bosnien-Hercegovina och Kroatien bör få kvinnliga tolkar, helst sådana som inte är av serbisk börd, eftersom många av dessa kvinnor upplever serberna som fiender? Tänker man på det?

Anf. 25 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Fru talman! Jag skall ärligt svara Margareta Viklund att jag inte har undersökt den saken, men jag utgår från att man vid förläggningar och slussar är medveten om hur oerhört känsliga sådana här frågor är och att information om detta därför ingår i personalens utbildning och att man också tar hänsyn till det vid bemötandet av dessa kvinnor, som vi inte skall tala om som våldtagna, vilket de själva inte vill bli betraktade som, utan som skändade. Det bedrivs också en opinionsbildande verksamhet som går ut på att dessa kvinnor skall få en större värdighet. Man talar om "krigets hjältinnor" för att också dessa kvinnor skall kunna resa sig upp ur det helvete som de har varit med om.

Anf. 26 MARGARETA VIKLUND (kds):

Fru talman! Detta är ett väldigt stort arbetsområde, som många människor borde engagera sig ännu mer i.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på fråga 1992/93:470 om användningen av s.k. kodressörer

Anf. 27 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! Patrik Norinder har frågat mig om jag avser vidta åtgärder för att förbättra djurskyddet genom att upphäva förbudet mot s.k. kodressörer.

Enligt 15 § djurskyddsförordningen får elektriska kodressörer inte användas. I djurstall som var i bruk före den 1 juli 1988 får dock enligt förordningen kodressörer användas till utgången av år 1993. Det är riktigt som Patrik Norinder anger i frågan att det har kommit fram vissa forskningsresultat som belyser nyttan med elektriska kodressörer, men det har också kommit

fram forskningsresultat som visar skadliga effekter vid användning av kodressörer. Jag har också konstaterat att det inom veterinärkåren råder skilda uppfattningar om nyttan resp. skadan av att använda kodressörer.

Jordbruksverket följer forskningen på området, och verket bedömer att det för närvarande inte finns tillräckligt underlag för en eventuell omprövning av förbudet. Jag delar Jordbruksverkets bedömning och är således inte beredd att för närvarande överväga någon förändring av föreskriften om elektriska kodressörer.

Anf. 28 PATRIK NORINDER (m):

Fru talman! Jag tackar jordbruksministern för svaret.

15 § djurskyddsförordningen infördes, som jordbruksministern säkert kommer ihåg, efter en mycket känslomässig debatt under mitten av 80-talet. Man kan säga att den lagfästes mot praktisk erfarenhet från jordbrukare, fältarbetande veterinärer och rådgivare, som hade den uppfattningen att korrekt applicerade kodressörer förbättrar hygien på båsallarna utan att verka stressframkallande på djuren. Genom att med minimalt obehag lära korna att ta ett steg bakåt då de skall gödsla och urinera, undviker man nedgödsling på båsallarna. På det här sättet undviker djuren att bli nedsmutsade och att gödslet fastnar under klövarna, och därmed undviker man också att gödslet bidrar till klövröta.

Det har nu i försök visat sig att förekomsten av klövröta i stall utan dressörer på fem månader ökade från 5 % till 75 %, medan klövrötefrekvensen var mindre än 10 % när dressörer användes. Som jordbruksministern förstår är detta talande siffror.

Jag är litet förvånad över att jordbruksministern i sitt svar inte tar den här frågan allvarigare. Vi strävar ju i Sverige efter att ha en mycket hög ambitionsnivå inom djurskyddets område, och i försök har det visats att djuren blir lidande om man inte får använda den här typen av hjälpmedel.

Jordbruksministern säger i sitt svar att skadliga effekter uppstår vid användning av kodressörer. Vilka skadliga effekter är det som jordbruksministern avser?

Anf. 29 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! Jag delar nog Patrik Norinders uppfattning att den debatt på 80-talet som föregick införandet av den här bestämmelsen var ganska känslomässig. Men en känslomässig debatt behöver inte nödvändigtvis vara fel. Jag tror att det är värdefullt att människor engagerar sig i frågor som rör djurskydd o.d.

En etisk bedömning av djurhållningen är nog ganska angelägen. Jag ser inte något motsatsförhållande mellan detta å ena sidan och driften av en rationell produktion å andra sidan.

Patrik Norinder gör en koppling mellan nedsmutsningen på båsallarna och klövröten. Det är alltså det som är huvudproblemet. Jag håller naturligtvis med om att smutsiga båsallor och mängden gödsel leder till klövröta. Frågan är snarast hur man håller rent. Gör man det genom elektriska dressörer t.ex.?

Patrik Norinder frågade om de negativa effekter som har uppkommit. Jag

kan nämna t.ex. att kornas utslagningsålder när det gällt besättningar med kodressörer visat sig bli något lägre. Korna slås ut tidigare. Dräktighetsresultaten har också försämrats.

Det är kanske inte en självklarhet att se sambanden. Men jag tror att det är viktigt att fortsätta att forska och att undersöka vad som ligger bakom olika faktorer.

Anf. 30 PATRIK NORINDER (m):

Fru talman! Jordbruksministern berör den känslomässiga sidan av debatten och talar om etik. Självfallet skall etiken vara mycket hög beträffande djurskyddet. Men viktigast är ändå att värna om djurens hälsa. Det måste vara det primära. Vi som håller på med djurskötsel skall naturligtvis iakttäta hög etik. Men det får inte bli det viktigaste, utan skyddet av djuren måste vara absolut viktigast. I det här fallet tycker jag att det finns klara belägg för att djuren bäst skyddas om det är tillåtet att använda nämnda typ av hjälpmedel.

Beträffande de samband som jordbruksministern här nämner och som gäller utslagningsålder och dräktighetsresultat skulle jag gärna vilja ta del av gjorda undersökningar. Jordbruksministern har kanske fler belägg för sådana här samband.

Jag skulle också gärna se att jordbruksministern tog itu med frågan och att han bad Jordbruksverket att skyndsamt se över reglerna.

Anf. 31 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! Beträffande de undersökningar som har gjorts överlämnar jag senare gärna material till Patrik Norinder. Det finns ett samband här, och det är klart att det rör en grundläggande fråga. Det är snarast i min egenskap av praktiker under många år på det här området som jag säger att det är det allmänna handhavandet av djuren som är viktigt.

Man kan finna rena djur såväl i ladugårdar med dressörer som i ladugårdar där sådana saknas. Vidare kan man finna klövspalt och klövsjukdomar i ladugårdar av olika slag. Det är alltså inte en självklarhet att dressörerna i sig löser problemen. Möjligen kan jag dela uppfattningen att om man har tänkt sig att använda kodressörer, så är ett avskaffande av dessa ett bekymmer i just den anläggningen. De kan nämligen vara en del i ett fungerande system.

Anf. 32 PATRIK NORINDER (m):

Fru talman! Jordbruksministern känner väl till att utvecklingen på mjölkproduktionssidan har gått mycket fort. I dagens läge är mjölkornas ättid mycket längre än tidigare. Detta gör att nedsmutsningen blir större.

Jordbruksministern vet också mycket väl att djur reser sig och lägger sig under natten. Det åsamkar naturligtvis djuren en nedsmutsning. De här frågorna tål alltså att diskuteras.

I stället för att bannlysa ett effektivt hjälpmedel borde man inrikta sig på att förbättra funktionen hos dressörerna, t.ex. genom forskning för att komma fram till andra metoder.

Jordbruksministern borde alltså ta itu med dessa frågor och tillsammans med Jordbruksverket skyndsamt utreda vad som kan göras när det gäller att

förbättra djurhälsan. Vi skall ju inte ha en lagstiftning som förhindrar den höga ambitionsnivå som skall finnas vad gäller svensk djurskötsel.

Anf. 33 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! Det är säkert riktigt att framstegen på mjölkproduktionens område inneburit en större press på korna. Korna äter mer och mjölkar mer. Det blir således mer avföring. Detta innebär en del ytterligare problem som man naturligtvis måste arbeta med för att undvika negativa följder för djurhållningens del.

Den aktuella lagparagrafen har naturligtvis kommit till just av omtanke om djuren. De synpunkter som Patrik Norinder för fram är i och för sig berättigade. Det är ju viktigt att se till helheten.

Som jag nämnt i svaret följer Jordbruksverket forskningen på området och avvaktar eventuella tillkommande uppgifter. T.o.m. utgången av det här året får ju kodressörer användas. När man inte längre får använda sådana är det viktigt att en bedömning har gjorts. Jag hoppas att Jordbruksverket i god tid dessförinnan har så mycket material att ett bättre ställningstagande kan göras än vad som är möjligt att åstadkomma i dag.

Anf. 34 PATRIK NORINDER (m):

Fru talman! Det räcker inte att Jordbruksverket följer vad som händer. Man måste också göra någonting. Om jordbruksministern verkligen menar något med det ambitiösa djurskyddsprogrammet måste det vara omtanken om djuret som är det primära.

En framstående forskare, en docent i veterinärmedicin, har uppmärksammat problemet. Om vi inte följer det som forskarna säger är vi nog illa ute. Tar vi inte hänsyn därtill, kan vi alltså lägga ner allt forskningsarbete.

Anf. 35 Jordbruksminister KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! Det är intressant att läsa t.ex. Svensk veterinärtidning, där det pågår en debatt mellan just forskare om vad som är rätt. Också jag kan i sammanhanget hänvisa till professorer, om nu det skulle vara till någon nytta. Det tycker jag inte att vi behöver göra här. Det viktiga är att följa utvecklingen.

Till sist handlar det ändå om att en politisk bedömning måste göras. Men en sådan måste grundas på ordentliga resultat av den praktiska verksamheten. Jag hoppas att det blir möjligt att få fram så mycket att det går att göra en bedömning.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på fråga 1992/93:456 om Tibet

Anf. 36 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Ylva Annerstedt frågar hur långt förberedelserna kommit för att bilda en undersökningskommission för att studera förhållandena i Tibet och när denna kommission avser att resa.

Den svenska Tibetpolitiken innebär stöd på två områden: krav på ökad respekt för de mänskliga rättigheterna och stöd för tibetanernas rätt till självbestämmande.

Situationen för de mänskliga rättigheterna i Tibet är mycket otillfredsställande. Ett stort antal tibetaner sitter i fängelse endast för att de med fredliga medel har gett uttryck för sin politiska och religiösa övertygelse. Rapporter om brutala övergrepp mot tibetanska aktivister fortsätter att komma till omvärlden. Formellt tillerkänns Tibet av Kina ställning som autonom region i landet, men i realiteten ligger makten i händerna på de kinesiska styrande som med repressiva maktmedel härskar över den tibetanska buddistiska befolkningen.

Det är önskvärt att en dialog återupptas mellan myndigheterna i Peking och tibetanernas andlige ledare Dalai Lama om utformningen av Tibets styre. Enligt vår uppfattning är det svårt att nå en varaktig lösning som garanterar tibetanerna en genuin nationell autonomi utan medverkan av Dalai Lama i sådana diskussioner.

Det är också angeläget att omvärlden uppmärksammar inskränkningarna i religionsfriheten i Tibet och hotet mot den tibetanska kulturens fortlevnad. Ett ökat kinesiskt inflytande på den tibetanska kulturen äger rum särskilt i städerna, där en stor inflyttning av han-kineser har skett.

Kinas ledare har vid flera tillfällen framhållit att man är beredd att föra en dialog om mänskliga rättigheter. Från svensk sida fortsätter vi att ta upp dessa frågor vid överläggningar med kinesiska ledare, och i det sammanhanget är situationen i Tibet en självklar diskussionspunkt. Kinas vice premiärminister Tian Jiyun fick i maj förra året av mig en lista på fängslade dissidenter som även omfattade ett antal tibetaner. I samtalet med vice premiärminister Zhu Rongji i november i fjol togs Tibetfrågan upp, liksom vid kabinetssekreterarens besök i Peking nyligen.

Sverige har i inlägg inför FN:s MR-kommission fört fram kritik av situationen i Tibet, och vi var också medförlagsställare till ett resolutionsförslag om situationen för de mänskliga rättigheterna i Kina inkl. Tibet, som lades fram inför kommissionen i februari i fjol men då röstades ner.

Sverige har tillsammans med de övriga nordiska länderna via sina ambassader i Peking genomfört delegationsbesök i Tibet vid två tillfällen under senare år. I november 1990 besökte de nordiska ambassadörerna Tibet, och i maj 1992 genomfördes ytterligare ett besök i Tibet av de nordiska ambassaderna. Besöksresorna har haft stark inriktning på att undersöka förhållandena för de mänskliga rättigheterna. Ytterligare en nordisk ambassadörsresa planeras till november i år.

Som jag tidigare framhållit är vi från svensk sida positiva till att få till stånd en kommission med en bredare sammansättning, eventuellt på nordisk basis, för att undersöka situationen i Tibet. Det finns uppenbarligen ett intresse för ett sådant initiativ, framför allt i Norge, vilket framgick av debatten med utrikesminister Stoltenberg i storttinget nyligen.

En förutsättning för att en sådan delegation skall kunna komma till stånd är givetvis att planerna har förankrats i Peking.

Prot. 1992/93:81
23 mars 1993

Svar på frågor

Anf. 37 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Fru talman! Jag tackar utrikesministern för svaret, där det pekas på alla de övergrepp som förekommer i Tibet. Utrikesministern visar också stor förståelse för tibetanernas situation. I svaret tas också upp alla de initiativ som Sverige har tagit i olika instanser. Det är utmärkt att så sker. Jag vet också att utrikesministern är engagerad i Tibets sak, och hon har visat det på olika sätt.

I svaret sägs att det finns en positiv inställning från svensk sida. Men utrikesministern ger inte svar på frågan vad utrikesministern faktiskt gör för att få till stånd ett sådant initiativ. Jag tycker inte att det räcker med att man från svensk sida sitter och väntar på att det skall hållas interpellations- eller frågedebatter i de nordiska parlamenten för att utröna om de är positiva, utan det är angeläget att det från svensk sida tas initiativ. Utrikesministern har ju andra kanaler än att lyssna på debatten i resp. parlament.

Därför kvarstår frågan: Vad avser utrikesministern att göra för att själv ta initiativ till en sådan undersökningskommission, antingen på svensk basis eller tillsammans med de övriga nordiska länderna?

Anf. 38 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Jag har stor förståelse för Ylva Annerstedts inställning, och jag tycker att det är naturligt att jag nu helt enkelt tar en underhandskontakt, som vi brukar göra inom ramen för utrikesförvaltningen, med de nordiska grannländerna och undersöker intresset för att vi tar ett nordiskt initiativ.

Jag vill till detta lägga, vilket Ylva Annerstedt säkert är medveten om, att det naturligtvis även kommer att kräva ett visst förankringsarbete i Peking. Det finns nämligen exempel på kommissioner, eller man kanske skall kalla dem missioner, bl.a. en australiensisk sådan, som trodde att man skulle få besöka Tibet men sedan inte fick göra det. Det kräver alltså ett arbete även gentemot de kinesiska myndigheterna. Jag är beredd att säga att vi naturligtvis skall ta på oss detta.

Anf. 39 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Fru talman! Jag är mycket glad för detta positiva besked om ett konkret initiativ från utrikesministerns sida. Även om det har stor betydelse att man på nordisk basis från Peking gör mer eller mindre hemliga undersökningsresor, betyder det ändå mer för tibetanernas sak att de får uppmärksamhet på ett större område och att världsintresset hålls uppe för tibetanernas sak. Det sker genom att man skickar kommissioner med litet bredare sammansättning.

Så sent som före jul gjorde Europaparlamentet ett kraftfullt uttalande i form av en resolution för att vi i västvärlden ytterligare skulle stödja och uppmärksamma de problem som tibetanerna har när det gäller det bristande samarbetet med Kina. Det finns många infallsvinklar.

Jag är oerhört glad för det positiva besked som utrikesministern gav och hoppas att vi snart får se de nordiska länderna tillsammans i detta arbete.

Anf. 40 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Jag tror inte att vi skall underskatta värdet av att de nordiska ambassadörerna på detta sätt tämligen regelbundet försöker göra en sådan

resa. Jag tror att det är mycket viktigt. Sedan medger naturligtvis en mission en bredare sammansättning. Man kan tänka sig parlamentarisk medverkan, man kan tänka sig experter, osv. Det är i detta sammanhang som en sådan nordisk mission skulle kunna ha sitt särskilda värde.

Prot. 1992/93:81
23 mars 1993

Svar på frågor

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på fråga 1992/93:432 om Somalia och vapenembargot

Anf. 41 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Margareta Viklund har frågat mig om den svenska regeringen inom ramen för det internationella samarbetet avser agera för att vapenembargot mot Somalia efterlevs.

FN:s säkerhetsråd beslutade i januari 1992 (res 733) om ett totalt embargo mot alla leveranser av vapen och militärutrustning till Somalia. Sverige svarade omedelbart FN:s generalsekreterare att inga svenska leveranser ägt rum till Somalia och givetvis inte skulle kunna bli aktuella så länge embargot gällde. De regler som gäller för svensk krigsmaterielexport gör att utförsel av vapen till Somalia ändå inte skulle kunna bli aktuell.

Det är naturligtvis mycket angeläget att i så stor utsträckning som möjligt söka hindra handel och införsel av vapen i Somalia. Att så sker kan i hög grad bli avgörande för en fortsatt fredlig utveckling. Sverige stöder som lojal FN-medlem FN:s ansträngningar i detta avseende.

Den mycket tragiska situationen i Somalia har sedan några månader avsevärt stabiliserats. Nu förbereds övergången från UNITAF-operationen till en ren FN-operation (UNOSOM II). FN:s generalsekreterare har betonat att mandatet för den kommande operationen måste inkludera avväpning, kontroll av tunga vapen och åtgärder för att övervaka vapenembargot.

I och med en utvidgning till hela landet bör kontrollen över gränserna också underlättas, och därigenom kan risken för vapensmuggling minskas.

Mandatet skall också enligt generalsekreteraren innehålla militära element, t.ex. konfiskering av handeldvapen och minröjning.

I sin senaste rapport till säkerhetsrådet pekar generalsekretaren också på behovet av en förankring av den kommande operationen i stadgans kapitel VII, som ger rätt att använda alla erforderliga medel för att uppnå de uppsatta målen. Från svensk sida ser vi det som angeläget att åtgärder för att hindra vapensmuggling och stärka kontrollen över vapnen genomförs.

Freds- och försoningsprocessen, som tog fart på allvar med en FN-konferens i Addis Abeba i januari, ledde bl.a. till ett avtal om vapenvila. Som bekant har tyvärr inte denna efterlevts. Dock arbetar en särskild kommitté sammansatt av de stridande parterna på att få fram former för avrustning och för s.k. kantonering av vapen under FN-övervakning. FN arbetar också redan nu med att demobilisera och avväpna de stridande förbanden.

Parterna träffas sedan i förra veckan åter i Addis Abeba i försoningskonferensen. Deltagarkretsen är nu vidare och innehåller också representanter för de civila samhällslagren. Den svenska regeringen uppmuntrar givetvis denna process, och vi stöder den dessutom genom bidrag via Liv- och fredsinstitu-

Svar på frågor

tet i Uppsala som både genom personella och finansiella insatser underlättat freds- och försoningsarbetet.

Anf. 42 MARGARETA VIKLUND (kds):

Fru talman! Först ber jag att få tacka utrikesministern för svaret.

Somalia är ett land som vi här i Sverige och även många andra av världens länder har haft i blickpunkten, dels på grund av den svåra svälten, dels på grund av det meningslösa krigandet och striderna mellan de olika klanerna.

Att vi här i Sverige inte skall leverera vapen till Somalia ser jag som en självklarhet. Men det verkar fortfarande ändå finnas hur mycket vapen som helst i Somalia, trots det vapenembargo som FN:s säkerhetsråd utfärdade i januari 1992 och som utrikesministern nämnde.

Det är svårt att säga om det vapenembargot har haft någon reell effekt. Det skulle vara intressant att få veta hur utrikesministern ser på det.

Enligt initierade källor finns det mycket som tyder på att vapenhandeln fortgår tämligen obehindrat, åtminstone gjorde den det fram till USA:s intervention i december 1992 och förmodligen även därefter. Visserligen har en del av de stridande fraktionernas stora vapenförråd kunnat beslagtas. Men det har ändå bara inneburit att man har skrapat litet på ytan, påpekar Boutros Boutros Ghali.

Det är viktigt att få stopp på handeln och införseln av nya vapen och att få en fullständig kontroll över de vapen som finns i landet. Det är inte så lätt i ett land där varje man ser det som sin rättighet att bära vapen och där många lever av och genom sitt vapen, somliga som banditer, andra som vakter. Det är ett av de få välbetalda arbeten som i dag erbjuds i Somalia.

Man måste därför försöka få fram alternativa försörjningsmöjligheter. Dessutom måste man kunna garantera att de som lämnar ifrån sig vapnen inte råkar ut för att bli överfallna och invaderade av en fientlig grannklan.

På vilket konkret och direkt sätt agerar regeringen inom ramen för det internationella samarbetet, så att vapenembargot på Somalia efterlevs? Finns det några planer på att Sverige t.ex. skulle kunna sammankalla en konferens, där de som kan ha något att bidra med för att få till stånd en positiv utveckling av Somalia skulle kunna mötas och se hur man skulle kunna angripa de här problemen?

Anf. 43 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Jag har den bestämda övertygelsen att det bästa sättet som Sverige kan försöka att verka för fred och försoning i Somalia på är via FN-systemet. Det är trots allt inom ramen för nästa fas av operationen, UNOSOM II, under ledning av FN:s säkerhetsråd, som man måste försöka nå målen att avväpna de grupper som har vapen och att försöka hindra tillförsel av vapen. Sedan måste man få till stånd en försoningsprocess.

En mer direkt bilateral medverkan från svensk sida sker i de fredsdiskussioner som äger rum mellan parterna. Liv- och fredsinstitutet i Uppsala gör en mycket värdefull insats, som även uppskattas internationellt.

Jag ser kanske inte direkt svenska isolerade åtgärder som ett sätt att komma åt vapensmuggling till Somalia. Vi vet att vissa beslag har gjorts,

bl.a. beslagtogs ett fartyg som var på väg från Serbien. Vissa åtgärder lyckas man ändå genomföra.

Sverige verkar däremot inom ramen för vår icke-spridningspolitik, dvs. vi verkar för att över huvud taget få en större transparens när det gäller krigsmateriel. Vi har varit mycket aktiva för att få till stånd FN:s register över krigsmaterielen. Sverige lämnar upplysningar vad gäller vår egen export. Vi verkar även inom ramen för ESK i Wien för att där få en regim som ökar insynen i krigsmaterielhandeln. Men detta är initiativ som vi tar för att över huvud taget försöka verka för icke-spridning vad gäller krigsmateriel.

Prot. 1992/93:81

23 mars 1993

Svar på frågor

Anf. 44 MARGARETA VIKLUND (kds):

Fru talman! Det var litet grand av det svar som jag hade väntat att jag skulle få. Jag tycker att det är mycket bra att höra att Sverige arbetar genom FN-systemet och de olika möjligheter som vi har där. Efter vad jag kan förstå har Sverige ett mycket stort och gott internationellt anseende. Det är ett anseende som man måste ta vara på och som man även kan använda i många olika sammanhang.

Dessutom tycker jag att man även utanför de här ramarna skulle kunna ta initiativ till en konferens, där man tillsammans diskuterar hur man skall kunna hjälpa Somalia på bästa sätt.

Anf. 45 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Jag ser inte omedelbart denna möjlighet. Men vi får väl ha Margareta Viklunds förslag i åtanke. Jag tror fortfarande att det är FN-ramen som gäller. Det är framför allt där vi måste arbeta, förutom att vi naturligtvis måste verka för icke-spridning, som vi nu gör i flera multilaterala fora.

Anf. 46 MARGARETA VIKLUND (kds):

Fru talman! Jag tror också det.

Till sist skulle jag vilja fråga: Hur ser utrikesministern på situationen i Somalia i dag? Finns det något hopp för det landet? Finns det någon möjlighet att få stopp på alla de här vapnen med alla våra ansträngningar bilateralt och multilateralt?

Anf. 47 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Detta måste vara den alldeles bestämda utgångspunkten för den stora UNOSOM II-operation som nu förbereds inom FN:s säkerhetsråd. Det är ett stort fortsatt engagemang från världssamfundets sida. Där måste utgångspunkten vara att det skall gå att få ett stopp på striderna.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på fråga 1992/93:472 om Östtimor

Anf. 48 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Bertil Måbrink har frågat näringsminister Per Westerberg om investeringskyddsavtalet med Indonesien innebär ett svenskt erkännande

av Östtimor som indonesiskt territorium. Ärendefördelningen inom regeringskansliet är sådan att frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Det stämmer, som Bertil Måbrink säger, att Sverige undertecknade ett investeringskyddsavtal med Indonesien i Jakarta i september förra året. Liknande avtal har vi som bekant med många länder i syfte att både främja och skydda investeringar.

Avtalet innehåller sedvanliga bestämmelser om mest-gynnad-nationsbehandling av investeringar på vartdera lands territorium, ersättning vid en eventuell nationalisering, rätt att fritt överföra vinst och annan avkastning och att gå till internationell skiljedom vid investeringstvister. Avtalets tillämpningsområde anges i en inledande artikel med definitioner. Där finns en bestämmelse som säger att vid tillämpningen av denna överenskommelse skall termen "territorium", vad avser republiken Indonesien, betyda dess territorium så som det definieras i dess lagar samt de angränsande områden över vilka det har suveränitet, suveräna rättigheter eller jurisdiktion i enlighet med bestämmelserna i Förenta nationernas havsrättskonvention 1982. Sveriges territorium definieras på samma sätt.

Då det gäller själva erkännandefrågan av Östtimor som indonesiskt territorium har Sverige aldrig accepterat Indonesiens annektering av Östtimor, som ju är ett brott mot folkrätten. Detta har vi också framhållit upprepade gånger, i FN, i samtal med företrädare för Indonesiens regering och i andra sammanhang. Investeringskyddsavtalet innebär ingen ändring av den svenska positionen härvidlag.

Som Bertil Måbrink säkert erinrar sig tog Sverige som medlem av FN:s säkerhetsråd kraftfullt ställning mot den illegala ockupationen av Östtimor 1976 och vi uttalade oss för befolkningens självbestämmande. Vi har reagerat starkt mot befolkningens lidanden och sökt, efter vår förmåga, bidra till att avhjälpa situationen.

Anf. 49 BERTIL MÅBRINK (v):

Fru talman! Jag tackar för svaret, men jag tycker att utrikesministern glider ifrån själva kärnfrågan.

Ett faktum är att indonesisk lag är så utformad att Östtimor är dess tjugosjunde provins. I det avtal med Indonesien som näringsministern skrev under i september förra året står det att avtalet skall gälla främjande och skydd av investeringar. Indonesiskt territorium sägs vara dess territorium så som det definieras enligt indonesisk lag.

Här anser alltså jag att Sverige har gjort ett misstag. Man kan inte ha som argument att Sveriges territorium definieras på samma sätt. Det är en väldig skillnad. Sverige har väl ändå inte ockuperat någonting någonstans? Sverige är väl inte utsatt för ett fördömande från FN för att man har ockuperat en ö eller något häromkring eller en bit ifrån? Det är just det som Indonesien har gjort.

FN har fördömt denna ockupation. FN godkänner inte att detta är indonesiskt territorium. Sverige har fördömt den. Då måste det väl ändå vara på det sättet, utrikesministern, att man måste göra någon markering. Den borde ha gjorts när man skrev avtalet.

Jag har i övrigt ingenting emot att man gör ett avtal med Indonesien när

det gäller skydd för investeringar. Men då får man vara mycket klar och exakt vad det är för områden som skall gälla och vad som inte kan gälla för Sverige, nämligen Östtimor. Detta kommer naturligtvis den indonesiska regimen att använda i sin propaganda för att försöka försvaga FN:s och andra länders fördömanden av ockupationen av Östtimor.

Prot. 1992/93:81
23 mars 1993

Svar på frågor

Anf. 50 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Desto viktigare är det att jag här i riksdagen mycket klart deklarerar att investeringsskyddsavtalet inte innebär någon ändring av den svenska positionen vad gäller Östtimor. Ett investeringsskyddsavtal innebär inte – det vill jag gärna understryka – ett erkännande i sig. Vi brukar som bekant inte erkänna på detta sätt.

Jag vill också fästa Bertil Måbrinks uppmärksamhet på att avtalets definitioner uttryckligen är begränsade till att gälla på investeringsskyddsområdet. Det innebär alltså att annekteringen av Östtimor inte blir mera accentuerad genom ett dylikt avtal. Det handlar om ett investeringsskydd. Avtalet fyller alltså, som jag tidigare redovisat, helt andra uppgifter.

Anf. 51 BERTIL MÅBRINK (v):

Fru talman! Låt mig bara ställa följande fråga till utrikesministern: Kan utrikesministern och jag vara överens om att Indonesien inte på något sätt har rätt att inbjuda utländska investerare till Östtimor? Kan utrikesministern och jag vara överens om att Indonesien icke har rätt att inbjuda utländska investerare till Östtimor? Det strider alltså mot FN-beslutet och det svenska ställningstagandet.

Jag hoppas att vi är överens om det och att utrikesministern inte på något sätt kommer att medverka till att svenska företag försöker göra investeringar i Östtimor.

Anf. 52 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Vad jag klart kan deklarera här i kammaren i dag är att Sverige aldrig har erkänt Östtimor som indonesiskt territorium och att investeringsskyddsavtalet inte innebär någon ändring i Sveriges position i denna fråga.

Däremot gäller naturligtvis investeringsskyddsavtalet som sådant för det syfte som det har upprättats för. Det innebär att tänkbara investeringar även i Östtimor, vilka Bertil Måbrink här frågar mig om, omfattas av detta avtal.

Anf. 53 BERTIL MÅBRINK (v):

Fru talman! Det svaret förstod jag inte riktigt. Låt mig vara litet konkret. Kommer utrikesministern att medverka till att svenska företag icke tillåts investera exempelvis i Östtimor? Östtimor är ju olagligt ockuperat av Indonesien. Där begås ett gigantiskt folkmord, och FN har fördömt denna ockupation. Då måste det väl vara viktigt att svenska företag icke etablerar sig åtminstone i Östtimor.

Om de sedan vill etablera sig i Indonesien är en annan sak – det har jag ingenting emot – och det är det som avtalet bör koncentrera sig på, inte på någonting annat. Vi vet att olika utländska företag nu står i kö för att få

komma till Östtimor och investera där, bl.a. eftersom det där finns intressanta oljefyndigheter.

Anf. 54 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Sveriges utrikesminister brukar inte säga till svenska företag var de skall investera eller inte investera. Sveriges riksdag kan anta en särskild lag som förbjuder investeringar, som har skett beträffande apartheids Sydafrika, men i övrigt är svenska företag fria att investera där de så väljer.

Däremot kan, och det är en naturlig sak, svenska företag själva göra olika typer av riskbedömningar och bedömningar av hur läget är i vissa områden. När det gäller Östtimor är det en klar svensk linje att området icke är erkänt som en del av indonesiskt territorium. Det är också så att övergreppen mot de mänskliga rättigheterna i Östtimor i olika sammanhang har påtalats av Sverige. Jag kan tänka mig att detta bör ingå i svenska företags riskbedömning när det gäller investeringar.

Däremot innebär investeringsskyddsavtalet, som jag sade till Bertil Måbrink, på det sätt som det är utformat att svenska företags investeringar även i Östtimor omfattas av avtalet.

Anf. 55 BERTIL MÅBRINK (v):

Fru talman! Jag tycker att det borde vara möjligt att göra en precisering – jag kan inte alla de juridiska aspekterna – genom vilken man undantar Östtimor i detta avtal. Avtalet är som det nu är utformat mycket olyckligt. Det borde vara möjligt att göra detta som en gest i den fortsatta kampen för Östtimors rätt till självbestämmande och som ett påpekande för Indonesien om att det som man håller på med är oacceptabelt.

Anf. 56 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Jag vill bara nämna att Norge och Finland har samma typ av investeringsskyddsavtal med Indonesien som Sverige har. Jag vill avslutningsvis också återupprepa att det är viktigt att inse att detta icke innebär ett erkännande av annekteringen av Östtimor.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på fråga 1992/93:473 om Uriprojektet i Kashmir

Anf. 57 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Fru talman! Bertil Måbrink har frågat mig hur genomförandet av Uriprojektet kommer att påverkas av det försämrade säkerhetsläget i Kashmir.

Kashmir har alltsedan Indien och Pakistan blev självständiga stater år 1947 utgjort en svår konflikthärd. I den riskbedömning som gjordes 1989–1990 vid beredningen och projekteringen av Urikraftverket ansåg man dock att konflikten inte skulle påverka genomförandet. Projektet ansågs medföra betydande fördelar för regionens befolkning och var således förankrat hos båda parterna i konflikten. För de säkerhetsmässiga aspekterna skulle den indiska regeringen ansvara.

Redan inledningsvis drabbades emellertid kraftverksbygget av problem med förseningar, främst på grund av säkerhetsläget i Kashmir. Som en följd av kidnappningen av de två svenskarna i mars 1991 avbröts arbetet helt under ett antal månader. Efter att krav på bl.a. förbättrade säkerhetsarrangemang uppfyllts av den indiska regeringen, återupptogs arbetet i december 1991. Under det senaste året har avsevärda framsteg i projektets genomförande gjorts. Det mesta av infrastrukturen och de temporära arbetena har slutförts och de permanenta arbetena har påbörjats. Hittills har drygt 3 500 m tunnellarbeten genomförts.

Den senaste tidens tecken på tilltagande våld i Kashmir är oroande på många sätt. Det vore dessutom olyckligt om nya oroligheter återigen skulle störa Uriprojektets genomförande. Regeringen kommer att följa händelseutvecklingen genom den säkerhetsgrupp bestående av representanter från ambassaden och byggkonsortiet som regelbundet möts i Indien. Jag vill också nämna att några av mina medarbetare kommer att besöka Kashmir i slutet av april, och därvid får de möjlighet att på plats skaffa sig en uppfattning om det aktuella läget.

Trots att projektet drabbats av en rad svårigheter och förseningar på grund av det politiska läget i Kashmir är det min förhoppning att arbetet på projektet skall kunna fortsätta enligt nuvarande planer.

Anf. 58 BERTIL MÅBRINK (v):

Fru talman! Jag tackar bistandsministern för svaret. Det här är ju ett rätt stort problem. Det var inte den nuvarande regeringen som lade fram förslaget om Uriprojektet, utan den förra regeringen. Redan då var vi emot detta projekt, eftersom vi tyckte att den proposition som lades fram var mycket tunn och dålig.

Vi står nu inför en mängd problem. Jag vill först säga att det är på tiden att man litet mera noggrant ser över situationen när det gäller mänskliga rättigheter i Indien. Jag tycker att det som i dag pågår i Indien är mycket oroväckande.

Bråken och stridigheterna i Kashmir innebär en väldig upptrappning av våldet. Säkerhetsstyrkor och vanlig polis går ju mycket brutalt till väga. Man torterar folk, invalidiserar och slår ihjäl människor. Det är mycket viktigt att nu på något sätt ta upp en diskussion med den indiska regeringen om hur vi ser på det här. Jag är medveten om att det har gjorts tidigare, men man måste kanske nu allvarligt påminna den om vad vi anser om sådana metoder som polis och säkerhetsstyrkor i Indien använder.

Också jag hoppas naturligtvis att Uriprojektet kan fullföljas, men för detta krävs andra åtgärder från den indiska regeringens sida. Jag tror inte att man löser religionstvister, som det ju handlar om, på det sätt som sker från centralregeringens sida. Helt andra åtgärder måste till.

Anf. 59 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Fru talman! Jag är fullständigt överens med Bertil Måbrink om att religionstvister inte skall lösas genom att man på ett brutalt sätt slår påkar och klubbor i huvudet på varandra eller tänder eld på bostäder osv. MR-situationen i Indien inger, precis som Bertil Måbrink säger, en hel del övrigt att

önska. Jag kan försäkra Bertil Måbrink att detta tas upp i de kontakter vi har med landet. Det är inte bara vi som gör det. Jag vet att de nordiska kollegerna också gör det. Jag vågar påstå att jag själv har gjort det på ett resolut sätt.

Men samtidigt, i ärlighetens namn, möter vi rejält motstånd. Man tycker att det är en inblandning i ett annat lands inre traditioner och affärer. Men vi tänker inte sluta för den skull. Vi menar att vi har FN-konventionerna på vår sida. Har man ratificerat dem skall man också visa respekt för människor av olika kön och religion.

Vidare har vi frågan om Uriprojektet. Precis som Bertil Måbrink säger var det ett projekt som drogs i gång mycket tidigt. Man började faktiskt att resonera om det redan på 1970-talet. Jag nämnde i mitt svar övriga årtal för den projektering som påbörjades.

Jag är glad över att Bertil Måbrink säger att han också hoppas att projektet skall fullföljas. Det är kostnadsberäknat till ca 5 miljarder kronor. Det är en gigantisk summa. Det vore helt förödande för alla parter, också för oss, om vi inte kunde fullfölja det.

Jag kan försäkra att vi gör allt för att trycka på och säga till indierna att de måste ta ett rejält ansvar för säkerhetsläget. De säger förstås till oss att de gör det. Nu kommer min statssekreterare, Alf T Samuelsson, att åka dit. Ni kan vara säkra på att vi kommer att understryka detta ytterligare en gång.

Anf. 60 BERTIL MÅBRINK (v):

Fru talman! Det är typiskt att när man framför protester till dem som bryter mot de mänskliga rättigheterna, anser de att det är en inblandning i deras inre angelägenheter. Det framförs av t.ex. kineser när vi talar om för dem vad vi tycker och tänker om sådana metoder. Det är naturligtvis bara att fortsätta att höja rösten och finna på andra åtgärder.

Ja, jag tycker att Uriprojektet skall fullföljas. Det har kommit långt och har kostat mycket pengar. Alla dessa oroligheter som försenar projektet kostar pengar. Det finns naturligtvis en gräns för hur långt man kan gå. Kidnappningen och stilleståndet kostade åtskilliga miljoner – jag vet inte den exakta summan. Om våldet trappas upp i Kashmir kan man behöva diskutera med den indiska regeringen och framföra att det finns en fara för att projektet kan kapsejsa. Det här måste tas med i diskussionerna med regeringen.

Anf. 61 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Fru talman! Jag vill gärna ge en eloge till vår ambassadör i Indien, Pär Kettis. Han har mycket noga och uppmärksam följt händelseutvecklingen i Indien, och han har agerat på ett mycket hedervärt sätt i denna mycket stora och svåra fråga.

Det är angeläget att det framgår av vårt resonemang att det naturligtvis inte är ens fel att två träter. Utan tvivel begås felsteg även av motparten. Det skall också sägas att i den senaste rapporteringen bedömdes säkerhetsläget, trots allt, vara "något så när". Det är klart att det är relativt. Men om vi jämför med den tidigare perioden går det nu att arbeta vidare med projektet.

Därmed är det inte sagt att vi kan slå oss till ro. Det finns mycket övrigt att önska, och osäkerhet råder.

Prot. 1992/93:81
23 mars 1993

Anf. 62 BERTIL MÅBRINK (v):

Fru talman! Jag betvivlar inte biståndsministrarnas engagemang i frågan och att han gör vad han kan.

Vi får väl hoppas på besöket i slutet av april, då någon eller några av biståndsministrarnas medarbetare skall åka till Indien. Vi får sedan höra vilka bedömningar som görs. Sedan kan vi återkomma i frågan.

Överläggningen var härmed avslutad.

Svar på frågor

13 § Svar på fråga 1992/93:462 om Stångådalsbanan

Anf. 63 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Fru talman! Mona Saint Cyr har frågat mig om hur jag ser på Stångådalsbanans framtid såsom länsvägnätslinje.

Stångådalsbanan är en länsvägnätslinje. Enligt 1988 års trafikpolitiska beslut skall prioriteringar mellan olika investeringar i länstrafikanläggningar ske genom länsstyrelsernas försorg. Min uppfattning är att det således måste ankomma på resp. länsstyrelse att göra nödvändiga prioriteringar och bedömningar av framtida trafikunderlag. Jag ser i dag inga skäl till att ompröva Stångådalsbanan som länsvägnätslinje.

Nyligen har regeringen lagt fram en proposition om investeringar i trafikens infrastruktur m.m. (prop. 1992/93:176). I propositionen har regeringen bl.a. aviserat att man i kompletteringspropositionen avser att återkomma med förslag om sysselsättningsfrämjande åtgärder som riktas mot upprustning och förbättring av länsvägar och länsvägnätslinjer. Detta ger länsstyrelserna ökade möjligheter att prioritera angelägna satsningar i länsvägar, länsvägnätslinjer och övriga kollektivtrafikanläggningar.

Då Mona Saint Cyr, som framställt frågan, anmält att hon var förhindrad att närvara vid sammanträdet, medgav talmannen att Leif Carlson i stället fick delta i överläggningen.

Anf. 64 LEIF CARLSON (m):

Fru talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret, och jag beklagar att Mona Saint Cyr inte har möjlighet att ta emot det.

Stångådalsbanan diskuteras just nu intensivt i Östergötland och Kalmar län. I propositionen nämns inte banan. Men kommunikationsministern har i ett pressmeddelande gett en positiv bild av sin syn på banans betydelse. Mona Saint Cyr har sagt att det har skapats en liten osäkerhet i länsstyrelserna, bland kommunerna och trafikhuvudmännen, som måste ta kostnaderna för det eventuella driftunderskott som kan uppstå. De är tveksamma. Därför betyder regeringens syn på banan mycket. Är det positivt eller negativt att göra denna satsning – inte bara från länsstyrelsernas synpunkt?

Statsrådet säger nu att det är länsstyrelserna som måste göra avvägning-

arna om huruvida det är angeläget att göra investeringar i banan. Det är givetvis rätt. Det är mycket viktigt för att komma fram till ett beslut att länsstyrelserna får reda på hur angelägen Stångådalsbanan uppfattas som en länk i kommunikationerna i sydöstra Sverige. Är det den typen av länsjärnväg som bör komma i fråga för satsningar?

Anf. 65 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Fru talman! Jag noterar att Leif Carlson hävdar att Stångådalsbanan inte nämns i propositionen. Jag får be honom att slå upp s. 11 i propositionen. Där står följande: "Exempel på länsjärnvägar där länsstyrelserna tidigare har anmält särskilt intresse av investeringar är Blekinge Kustbana, Bohusbanan, Stångådalsbanan, Hargshamnsbanan och Haparandabanan – – –. Det måste ankomma på resp. länsstyrelse att göra nödvändiga prioriteringar och bedömningar av det framtida trafikunderlaget."

Jag skall gå tillbaka till hur regeringen betraktar denna bana. Jag har framfört regeringens åsikter i det skrivna svar som Leif Carlson har fått. Vi anser att banan även framdeles bör vara en länsjärnväg enligt de förutsättningar som finns för närvarande. Dock aviseras det nu att särskilda förutsättningar kommer att ges i kompletteringspropositionen för länsstyrelserna att öka sina reinvesteringar och underhållsanslag även för länsjärnvägar.

Normalt disponeras under ett budgetår 900 miljoner kronor till LTA – länstrafikanslaget. I infrastrukturpropositionen aviseras nu dels extra medel, dels en tidigareläggning av anslag, så att 900 miljoner kronor plus ungefär 1,5 miljarder kronor per år kommer att kunna disponeras. Det blir ca 2,5 miljarder kronor per år för länsstyrelserna för att genomföra denna typ av projekt.

Men det är vår fasta förvissning att det just är länsstyrelserna som är bäst på att prioritera vilka projekt de bör satsa på.

Anf. 66 LEIF CARLSON (m):

Fru talman! Jag förstår att statsrådet inte kan gå längre i vägledning i den här frågan. I och för sig är det önskvärt att länsstyrelserna är de som är bäst på att prioritera, men jag är rätt övertygad om att Mona Saint Cyr har uppfattat rätt, nämligen att man i båda länen känner en viss osäkerhet och har ett visst behov av vägledning i de här frågorna.

Jag är dock tacksam för svaret och tycker att det har en klart positiv underton om vissa möjligheter som i kompletteringspropositionen kommer att närmare beskrivas. Jag kommer att överbringa svaret till Mona Saint Cyr, som ställt frågan.

Anf. 67 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Fru talman! Det faktum att regeringen nu lägger fram ett förslag till riksdagen som betyder ytterligare resurser till förfogande när det gäller länstrafikanslagen innebär nya möjligheter för länsstyrelserna att exempelvis rusta upp den här typen av bana. Jag tror att det är bra att så sker.

Men det finns ingen utom länstrafikhuvudmännen som kan bedöma förutsättningarna för att också skapa en bärkraftig trafik på den här banan. Jag

tror att den här rollfördelningen är till gagn för invånarna även i de här båda aktuella länen.

Prot. 1992/93:81
23 mars 1993

Överläggningen var härmed avslutad.

Svar på frågor

14 § Svar på fråga 1992/93:465 om s.k. alkolås för fordon

Anf. 68 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Fru talman! Åke Carnerö har frågat mig vad jag avser att göra med anledning av Trafiksäkerhetsverkets önskemål att få inleda en försöksverksamhet med s.k. alkolås.

I den proposition om trafiksäkerheten på vägarna inför 2000-talet, som jag hoppas att regeringen kan presentera för riksdagen inom kort, avser jag att lämna en närmare redogörelse för användningen av alkolås. Men jag kan redan i dag berätta att Trafiksäkerhetsverkets förslag går ut på att man skall välja ut ett antal personer som dömts för grovt rattfylleri. I stället för att dessa får sina körkort återkallade skall de erbjudas att teckna ett kontrakt om att förse sin bil med ett alkolås under en tid av två år. Bilen skall då inte gå att starta om utandningsluften hos föraren innehåller otillåtna mängder alkohol.

Försök med alkolås har prövats i USA med goda resultat, och jag anser att det kan vara av värde att göra liknande försök också i Sverige.

Den aktuella försöksverksamheten kräver dock en särskild lagstiftning, och frågan behöver beredas ytterligare.

Anf. 69 ÅKE CARNERÖ (kds):

Fru talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret. Jag blev intresserad av den här frågan efter det att jag tog del av en undersökning i Ohio, USA. I denna undersökning hade man under 30 månader följt alkoholberoende människor när det gäller risken för trafiknykterhetsbrott. Trafiknykterhetsbrotten minskade kraftigt bland dem som erhållit alkolås. Återfallen reducerades med 65 %, jämfört med fall där man tillämpat körkortsindragning. Man utgår då från antalet upptäckta brott.

Jag noterade också att det av undersökningen framgår att arbete och familjeliv påverkas i betydligt mindre grad om de alkoholberoende får alkolås.

Anser statsrådet att det, trots de amerikanska erfarenheterna, kan finnas en risk att alkolås inte ger tillräckligt preventiv verkan i jämförelse med körkortsindragning?

Anf. 70 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Fru talman! Alkohol och trafik hör över huvud taget inte ihop. Detta är själva grundtesen i hela den svenska trafiksäkerhetshållningen. Det finns dock en ganska stor grupp människor i vårt samhälle som har alkoholproblem. Dessa människor vill vi hjälpa till rehabilitering och till ett i samhället så normalt liv som möjligt.

Alkolås är ett hjälpmedel som i bl.a. USA har visat sig ge mycket goda resultat. Vi tycker därför att det finns anledning att närmare studera detta.

Exakt vad vi föreslår kommer Åke Carnerö att få veta när propositionen inom kort läggs fram.

Men att det delvis är fråga om att genomföra en försöksverksamhet är alldeles uppenbart. Vi kan då vinna nödvändiga erfarenheter för att få svar på Åke Carnerös fråga. Jag anser egentligen att det är för tidigt att ge något svar, innan vi vet hur det här skulle fungera i en svensk miljö.

Anf. 71 ÅKE CARNERÖ (kds):

Fru talman! Jag är medveten om att det ännu inte finns något konkret förslag framlagt. Men statsrådet nämner i sitt svar att ett kontrakt kommer att tecknas. Vad anser statsrådet skall ingå i ett sådant här kontrakt, förutom villkoret om en inmontering av alkoholås? Jag tycker att någon form av medicinsk kontroll, rehabilitering, bör finnas med. Vad anser statsrådet?

Anf. 72 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Fru talman! Åke Carnerö ställer en fråga som det i och för sig är frestande att svara på med ett antal punkter som skulle kunna ingå i ett sådant här kontrakt. Jag tror dock att Åke Carnerö och jag är ganska överens om att just detta måste förberedas väldigt noga. Vi måste se till att försöket, om det skall genomföras, sker under sådana former att rättssäkerheten tillgodoses. Den här gruppen människor får inte favoriseras på ett otillbörligt sätt, jämfört med andra grupper av människor som har begått motsvarande trafikbrott.

Jag avstår alltså från att svara på den frågan, även om jag skulle kunna ge exempel på vad jag själv tycker bör ingå. Jag tror att vi tjänar på att få ett samlat grepp när det gäller helheten i den här frågan.

Anf. 73 ÅKE CARNERÖ (kds):

Fru talman! Har statsrådet hört eller på annat sätt erfarit vad polismyndigheten anser om det här? Även om det inte finns några förslag, undrar jag om det har förts några diskussioner.

Anf. 74 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Fru talman! Jag har ingen heltäckande bild när det gäller hur polismyndigheten ser på detta. Men jag har varit närvarande vid en demonstration av den här typen av anläggning. Och jag har konstaterat att den tekniska utvecklingen går oerhört snabbt framåt. De möjligheter till att "lura" den här typen av konstruktion som man tidigare har redovisat har tack vare den tekniska utvecklingen i stort sett eliminerats. Den tekniska utformningen kommer säkerligen att bli mycket betryggande.

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § Svar på fråga 1992/93:468 om Gotlands flygförbindelser

Anf. 75 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Fru talman! Gunhild Bolander har frågat mig om jag avser att föra överläggningar med SAS för att motverka försämringar av Gotlands flygförbin-

delser eller på vilket annat sätt jag avser att upprätthålla gällande trafikpolitiska mål.

Som frågeställaren vet avreglerades det svenska inrikesflyget den 1 juli 1992. På en avreglerad flygmarknad är det de olika marknadsoperatörerna – flygbolagen – som avgör priser och trafikprogram. Den svenska flygmarknaden har under de senaste åren minskat betydligt, huvudsakligen till följd av lågkonjunkturen. Detta gäller även flygtrafiken till Gotland. Mot denna bakgrund är det naturligt att flygbolagen söker anpassa sina trafikprogram till efterfrågan. Men det är värt att notera, att till skillnad mot i den tidigare monopolsituationen kan inget flygbolag nu i längden undvika att tillgodose transportbehov där sådana finns utan att riskera att andra effektivare flygbolag etablerar sig på linjen.

Mot denna bakgrund är jag inte beredd att vidta några åtgärder med anledning av frågan.

Anf. 76 GUNHILD BOLANDER (c):

Fru talman! Jag tackar för svaret. Men jag tycker inte att det ger intryck av någon större förståelse för de problem som jag har tagit upp. Jag har ställt frågan mot bakgrund av den förändrade turlista som gäller för flygtrafiken mellan Visby och Arlanda.

Det handlar om en neddragning med tio turer i veckan fr.o.m. den 28 mars, tre månader framåt – över midsommar alltså. Turistsäsongen har då pågått i en och en halv månad, och turistnäringen är ju väldigt viktig för Gotland.

Jag vill faktiskt påminna om att resenärer till och från Gotland har två alternativ när det gäller att ta sig över vattnet, nämligen färja och flyg. Vi har ju inte bil- och tågmöjligheter, som nästan hela övriga Sverige har. Neddragningen på Visbylinjen slår därför, som vi ser det, jämförelsevis hårdare än på någon annan linje.

Inför avregleringen uttalades vissa farhågor när det gäller utvecklingen av s.k. mindre lönsamma linjer. Fram till för några år sedan lämnades ett transportstöd på 14,5 miljoner kronor till denna linje. Det transportstödet lämnas inte längre.

Jag tänker inte här och nu kräva stödet tillbaka – inte i första hand. Men mot bakgrund av de trafikpolitiska mål som har slagits fast här i riksdagen och som skulle medverka till ett "rundare" Sverige vill jag fråga statsrådet om han är beredd att föra förhandlingar med SAS Linjeflyg för att av just de skäl som jag här har anfört förhindra ytterligare indragningar framöver.

Luftfartsverket utreder för närvarande hur Norrlands inland drabbas av nedskärningar på flygets område. Precis samma skäl skulle kunna anföras vid diskussioner om Gotland. Jag undrar därför om statsrådet är beredd att vidga uppdraget för Luftfartsverket att gälla även Gotland.

Anf. 77 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Fru talman! Vi befinner oss i en mycket djup lågkonjunktur. Den har bl.a. drabbat inrikesflyget så till vida, att den inrikes flygtrafiken totalt minskade i antalet passagerare med hela 20 % under 1991 och med ytterligare 1 % under 1992. Avregleringen har samtidigt inneburit att det har blivit ett ökat

utbud och att priserna har sjunkit. Om jag inte tar helt fel har även priserna för att ta sig till och från Gotland minskat ganska drastiskt. Detta är någonting som man måste väga in när man skall göra en resultaträkning över avregleringen och se vad den har inneburit när det gäller att under sommartid, under turistsäsongen, få fler människor till Gotland.

SAS har alltså aviserat en neddragning fr.o.m. den 28 mars av antalet turer på linjen Stockholm–Visby från sju till fem avgångar dagligen. Det finns ytterligare ett bolag som har fått koncession på trafiken Bromma–Visby och som har aviserat att man avser att öppna året runt-trafik fr.o.m. sommaren.

På frågan om vi inte tycker att Luftfartsverket bör få ett utvidgat uppdrag vill jag svara att jag inte anser att tiden är mogen att diskutera detta, eftersom det dels är fem turer per dag, dels finns nya bolag som ansökt om koncession och som vill ta upp trafiken mellan Stockholm och Visby.

Anf. 78 GUNHILD BOLANDER (c):

Fru talman! Jag känner till den nya koncessionen, men dess värre har bolaget inget plan just nu. Det kanske fixar sig så småningom.

Jag undrar om det här med prissättningen är riktigt med sanningen överensstämmande. Den beslutade minskningen av antalet turer är anpassad till affärsresenärerna. Men Visbylinjen har en ganska hög andel privatresenärer. De röda avgångarna är borta, och det finns inte möjlighet för den enskilde privatresenären att på samma sätt som tidigare räkna ut hur man gör en billig resa. Man vet inte hur många platser som är avsedda för rabattresenärer. Det framgår ändå klart att antalet rabatterade platser kommer att minska. Det handlar faktiskt om prishöjningar för några kategorier resenärer.

Sammantaget innebär det här en betydande serviceförsämring i den här delen av landet, där turismen betyder så mycket och där tillgängligheten är så viktig. Därför vidhåller jag att jag hoppas att ministern är beredd att ta sitt ansvar för den här delen av landet, som har så litet utbud av kommunikationsmöjligheter.

Anf. 79 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Fru talman! Gotland har en mycket speciell situation i Kommunikationsverige. Riksdagen har också uppmärksammat detta genom att anslå ungefär 160 miljoner kronor för båttrafiken. Jag är naturligtvis beredd att ta upp en diskussion, om det skulle komma därhän, om fördelningen av dessa medel på flera trafikslag – om det är detta som önskas – när vi har kommit ett stycke i den dialog som nu förs mellan staten och Gotland.

Jag tycker ändå, fru talman, att det finns anledning att avvakta och se vad som händer. Vi är i en lågkonjunktur. Vi hoppas att den ekonomiska utvecklingen vänder i Sverige. Vi vet att de förändrade förhållandena, exempelvis kronans annorlunda värde i förhållande till utländska valutor, kommer att attrahera betydligt fler människor, dels turister från utlandet, dels svenskar som vill stanna hemma. Låt oss därför avvakta och se vad den säsong som nu ligger framför oss kommer att ge. Sedan kan vi återkomma till dessa frågor.

Anf. 80 GUNHILD BOLANDER (c):

Fru talman! Jag har inte alldeles givit upp hoppet. Men det är viktigt, även om kommunikationsministern talar om valuta och annat, med tillgängligheten. Det ger större möjligheter att ta sig till och från Gotland. Tack för svaret.

Prot. 1992/93:81

23 mars 1993

Svar på frågor

Överläggningen var härmed avslutad.

16 § Svar på fråga 1992/93:475 om planerat brobygge i Norrtälje kommun

Anf. 81 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Fru talman! Anita Johansson har frågat mig när regeringen kommer att besluta om möjligheter för byggande av Trästabron i Norrtälje kommun.

Regeringen har i proposition 1992/93:176 om investeringar i trafikens infrastruktur m.m. angett sin avsikt att i kompletteringspropositionen presentera utformningen av arbetsmarknadspolitiskt motiverade infrastrukturella insatser. Dessa insatser kommer bl.a. att inriktas på tidigareläggning av investeringar i länsvägar, till vilka den aktuella Trästabron hör.

Arbetet med beredningen av kompletteringspropositionen pågår för närvarande inom regeringskansliet. Jag kan därför inte nu ange de riktlinjer som kan bli aktuella för fördelningen av medel till län och inte heller om byggandet av Trästabron kommer att kunna genomföras med dessa medel.

Anf. 82 ANITA JOHANSSON (s):

Fru talman! Jag tackar för svaret på min fråga.

För någon vecka sedan besökte jag brobygget vid den snart färdiga Vätöbron, som också ligger i Norrtälje kommun. Det var en dystert stämning där. Samma dag som jag var där varslades alla vid det brobygget, som beräknas vara klart till hösten. Brobyggarnas vädjan till mig som politiker var: "Snälla Anita, gör någonting så att vi får fortsätta att arbeta och bygga broar!" Detta är bakgrunden till min fråga i dag.

Förra våren gick vi socialdemokrater igenom alla projekt i vårt län som skulle kunna sättas i gång snarast. Ett av dessa projekt var just Trästabron. Följande fakta finns, kommunikationsministern: Detaljplanen är fastställd, inga problem med marklösen, bron utgör en mycket viktig förbindelse för alla anställda vid Hallsta pappersbruk som bor på Vaddö. Bron utgör också en mycket viktig förbindelse vid resande till Åland. I dag uppstår många och stora trafikstörningar när folk köar i väntan på färjan vid Trästabron.

Arbetslösheten i Norrtälje är i dag mycket hög. Till hösten beräknas den vara 9 %. Det finns i dag en stor kompetens hos dessa herrar – det är mest herrar – som arbetar vid brobygget vid Vätö.

Min vädjan är nu att kommunikationsministern till kompletteringspropositionen nogsamt skall pröva om inte också Trästabron kan bli ett av de projekt som prioriteras.

Anf. 83 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Fru talman! Jag kan inte uttala mig om vilka projekt som kan komma att ingå i de projekt som blir aktuella med anledning av den nu aviserade höjningen av länstrafikanlagen. Mot de normalt drygt 900 miljonerna per år som disponeras av länsstyrelserna kommer det genom tidigareläggning och extra anslag att finnas ytterligare ca 1,5 miljarder. Sammantaget kommer man att disponera 2,5 miljarder kronor under det kommande och det därpå följande budgetåret. Exakt hur dessa skall fördelas blir en fråga för länsstyrelserna. Det blir länsstyrelsen som kommer att bestämma vilka projekt som man skall köra i gång med anledning av de extra resurser som kommer.

Om det är så som Anita Johansson säger, att det finns en enighet om att detta är ett högt prioriterat projekt och att det ligger väldigt bra till för en snabb igångsättning, är det mycket som talar för att länsstyrelsen kommer att prioritera detta. Dock är detta en fråga som ligger utanför både regeringens och riksdagens kompetensområde. Det ligger i stället hos länsstyrelsen.

Anf. 84 ANITA JOHANSSON (s):

Fru talman! Det får inte bara bli tomt prat när det gäller satsningar på vägar och broar. Jag kommer att göra allt vad jag kan för att se till att Trästabron skall byggas. Jag hoppas att kommunikationsministern också kan göra det. Tack.

Överläggningen var härmed avslutad.

17 § Svar på fråga 1992/93:461 om det rättsliga skyddet för personer som hjälper polisen

Anf. 85 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Knut Wachtmeister har frågat mig om jag avser att föreslå förbättrat rättsligt skydd för personer som är polisen behjälplig i kampen mot brottsligheten.

Frågan synes ställd mot bakgrund av ett nyligen uppmärksammat fall där en person dömdes i tingsrätten för att ha ingripit mot en misstänkt inbrotts-tjuv. Uppplysningsvis kan jag nämna att målet nu är föremål för prövning av Svea hovrätt.

Mot den här bakgrunden uppfattar jag att Knut Wachtmeister frågar mig om jag avser att verka för att enskilda personer i större utsträckning än vad som gäller i dag skall få använda våld när de ingriper mot brottslingar.

Som Knut Wachtmeister känner till finns i dag bestämmelser om att envar får gripa den som har begått brott på vilket fängelse kan följa, om brottslingen påträffas på bar gärning eller flyende fot (24 kap. 7 § andra stycket rättegångsbalken). Den som ingriper mot brottslingen har rätt att bruka visst våld för att genomföra gripandet. Av bestämmelser i polislagen (23 § första stycket andra meningen jämförd med 10 första stycket 2) följer nämligen att varje medborgare som med laga stöd skall gripa någon får, i den mån andra medel är otillräckliga och det med hänsyn till omständigheterna är försvarligt, använda våld för att genomföra åtgärden, om den som skall berövas fri-

heten försöker undkomma eller gör motstånd. Sålunda gäller behovs- och proportionalitetsprinciperna såväl för en polisman som för en enskild person som med stöd i lag frihetsberövar en brottsling. För såväl polismän som enskilda som ingriper mot brott gäller alltså att det våld som används måste stå i rimlig proportion till bl.a. det våld som den ingripande möts med av gärningsmannen.

Den situation som jag nu redogjort för skiljer sig emellertid från nödvärns-situationen, som bl.a. tar sikte på det fallet att någon blir angripen med våld. I den situationen (jfr 24 kap. 1 § BrB) är rätten till våldsanvändning bestämd så, att våldet med hänsyn till angreppets beskaffenhet och det angripnas betydelse inte får vara uppenbart oförsvarligt. Om den angripne i en sådan situation gjort större våld eller svårare skada än som är påkallat, skall han ändå inte dömas till ansvar, om omständigheterna var sådana att han svårli-gen kunde besinna sig. Om gärningen ändå befinns vara brottslig kan han dömas till lindrigare straff än vad som annars är föreskrivet för brottet (jfr 24 kap. 5 § BrB).

Enligt min mening kan inte enskilda personer ges befogenhet att tillgripa grövre våld än den befogenhet som polisen har i motsvarande situationer. En sådan rätt skulle mycket väl kunna leda till en oönskad upptrappning av våldet i samhället. Och jag är övertygad om att Knut Wachtmeister liksom jag inte önskar en sådan utveckling.

Mitt svar till Knut Wachtmeister blir således att jag anser att reglerna för den enskildes rätt att ingripa i stort är väl avvägda. Det hindrar inte att det kan finnas skäl att se över de olika roller som finns när det gäller att skapa trygghet mot brott mellan bl.a. polisen, kommunen och enskilda. Jag avser att inom kort tillsätta en parlamentarisk kommitté med uppgift att överväga den frågan.

Anf. 86 KNUT WACHTMEISTER (m):

Fru talman! Jag tackar justitieministern för svaret.

Häromveckan var det många som upprördes av ett TV-program, där det beskrevs hur en ung man från sin bostad hade blivit åsyna vittne till inbrott in hans egen bil. Försedd med en dykarkniv lyckades han springa ifatt tjuven och hålla fast denne, varvid en rispa uppstod på tjuvens kind. Tillkallad polis häktade tjuven.

Det upprörande var att också bilägaren fick sitta häktad, i hans fall i tio timmar, varjämte han dömdes till 7 000 kr i böter och till att betala skadestånd till tjuven på 14 500 kr.

Bilägaren intervjuades i TV och sade att han knappast flera gånger skulle våga försvara sin egendom, när tydligen domstolen stod på tjuvens sida.

Det var mot denna bakgrund som jag ställde min fråga i syfte att stärka den brottsdrabbades ställning.

Sedan jag ställde frågan har jag haft tillfälle att läsa domen, som visade att TV-reportaget var totalt vinklat till domstolens nackdel. Jag övervägde då att ta tillbaka frågan, men jag tyckte likväl att den var värd att debattera. Av domen framgick följande.

För det första: Bilägaren såg inte den som hade gjort inbrottet, utan blott

att en bilruta var sönder. Han saknade vid det tillfället inte heller någonting i bilen.

För det andra: Bilägaren sprang ifatt en person som inte bar på något tjuvgods, men som faktiskt var en av de två som gjort bilinbrottet och tagit en CD-spelare. Han överföll denne och skar honom i ansiktet på två ställen. Den överfallne fick sys med flera stygn. Han skulle få lov att leva med de två ärren i framtiden.

För det tredje: Bilägaren var medveten om misshandeln, eftersom han godtog 6 000 kr av de 14 500 kr som utdömdes i skadestånd.

Inget av detta nämndes i TV-programmet, som var ett grovt försök att manipulera tittarna och diskriminera svenskt rättsväsen. Som detta ärende nu utvecklas är det mera ett moraliskt än ett juridiskt spörsmål. Men jag hoppas att justitieministern håller med mig om att det behövs en högre mediemoral.

Anf. 87 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Jag skall inte göra några invändningar mot den beskrivning som Knut Wachtmeister gav. Men vad som är viktigt är att vi alla är medvetna om den rätt att ingripa som vi enligt lag har. Det är otroligt viktigt att vi som medborgare vågar och vill ingripa när någon gör sig skyldig till brott. De svenska reglerna har en vid omfattning, vilket jag hoppas framgår av det svar som jag gav på frågan.

Anf. 88 KNUT WACHTMEISTER (m):

Fru talman! I Dagens Nyheter för en dryg vecka sedan var det en artikel av professorn i straffrätt, Susanne Wennberg. Under rubriken Vrångbilder i pressen beklagade hon mycket att protester mot domar grundas på felaktiga massmedierapporteringar. Det är alltså en sak som vi måste försöka att komma till rätta med.

Jag välkomnar justitieministerns svar, och jag håller helt med henne, särskilt när det gäller de två avslutande meningarna beträffande upptrappning av våldet i samhället. Jag är också mycket glad att justitieministern har tillkallat en parlamentarisk kommitté, eftersom det finns en del saker att lära på det här området.

Jag läste för en tid sedan följande: En bilist förföljde en bilburen tjuv och tillkallade genom sin biltelefon polisen, som tog fast tjuven. Bilisten som hjälpte polisen blev avtackad på platsen, men han blev samtidigt anmäld för att han vid förföljandet inte hade respekterat stopplikten vid utfarten till huvudväg. Detta är en medieuppgift som alltså inte är garanterat sann.

Jag tackar än en gång för svaret på frågan. Jag är glad över justitieministerns ställningstagande och för att hon skall tillsätta en parlamentarisk kommitté som skall överväga dessa frågor.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 89 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Göthe Knutson har frågat mig om skälen till att det inte är aktuellt att se över de regler som tvingar en svensk ambassad och svenska myndigheter att utfärda ett nytt pass till en medborgare som har blivit fråntagen sitt pass på grund av misstanke om brottslig gärning. Inger Hestvik har frågat mig om inte de svenska passlagarna måste ses över, så att svenska myndigheter kan vägra att utfärda ett nytt pass åt en person som är frihetsberövad i ett annat land. Lars Moquist har frågat mig om det förhållandet att en svensk utlandsmyndighet i ett visst fall utfärdat ett pass föranleder en översyn av lagstiftningen på det berörda området.

Bakgrunden till frågorna är ett uppmärksammat fall där en svensk medborgare, som befann sig i Thailand och var misstänkt för att där ha begått brott, fick ett nytt pass.

Jag vill först säga att det naturligtvis ankommer på varje land att besluta om sina straffprocessuella tvångsmedel och andra regler som möjliggör att brottslingar kan lagföras. Sådana regler bör inte sammanblandas med de bestämmelser som gäller i fråga om utfärdande av pass för svenska medborgare.

Enligt den svenska passlagen har en svensk medborgare rätt att på ansökan få ett vanligt pass om inte annat följer av den lagen (4 § passlagen). I passlagen finns särskilda bestämmelser för det fall sökanden är misstänkt för brott (8 § passlagen). Dessa bestämmelser gäller emellertid bara svenska förundersökningar. Att en svensk medborgare utomlands är misstänkt för brott utgör alltså inte ett skäl att vägra pass. Detsamma gäller för övrigt om en svensk medborgare utomlands är anhållen, häktad eller avtjänar frihetsstraff.

Enligt grundlagen får en svensk medborgare inte landsförvisas eller hindras att resa in i riket (2 kap 7 § första stycket regeringsformen). Denna rättighet är absolut, dvs. den kan inte inskränkas utan föregående grundlagsändring. En svensk medborgare skall alltså släppas in i Sverige, även om han eller hon inte kan uppvisa ett pass vid gränsen. Regleringen i passlagen måste ses mot bakgrund av den grundlagsfästa rättigheten att resa in i Sverige. Att få ett pass kan ju vara en förutsättning för att alls kunna ta sig till den svenska gränsen. Bestämmelsen i 11 § passlagen, som innebär en rätt för svenska medborgare att alltid få ett pass för direkt resa till Sverige, vilar uppenbarligen på denna princip.

Av betydelse i detta sammanhang är också att det finns bestämmelser i brottsbalken som ger en svensk domstol möjlighet att döma svenska medborgare för brott som begåtts utomlands (se 2 kap. 2 § brottsbalken).

Jag ser inget skäl att se över reglerna om pass. Enligt min mening skall svenska medborgare som befinner sig utomlands även i framtiden ha rätt att få ett pass för att kunna resa hem. Som framgått är det en rättighet som bör gälla oberoende av vilka misstankar om brott som kan föreligga.

Anf. 90 GÖTHE KNUTSON (m):

Fru talman! Jag tackar justitieministern för svaret. Skälet till min fråga var att utförligt få klarlagt varför vederbörande brottsmisstänkte svensk i Thailand så lätt, eller över huvud taget, fick ett pass när han där var frisläppt endast mot borgen. Jag konstaterar att det nu föreligger en grundlagsskyddad rättighet, en absolut rättighet, för en svensk medborgare att kunna få ett nytt pass så att han eller hon kan återvända till Sverige om det skulle hända någonting utomlands.

Jag kan emellertid inte låta bli att förundras över hur lätt denne brottsmisstänkte svenske medborgare kom ut ur Thailand. Eftersom detta brott var en stor nyhet i praktiskt taget alla thailändska tidningar – åtminstone efter vad som alldeles tydligt har framgått av svenska medier – var detta ett uppmärksammat fall. Vi hoppas att uppmärksamheten får en preventiv verkan, vilket är angeläget. Att man då låter denna person så lätt slinka ut ur Thailand är anmärkningsvärt. Jag vill fråga justitieministern om det kan finnas några speciella synpunkter på just det förhållandet.

Anf. 91 TALMANNEN:

Jag vill erinra om att kammaren inte får överlägga om lämpligheten eller rättsenligheten av myndighetsagerande i enskilt fall.

Anf. 92 INGER HESTVIK (s):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Det gav ett klagörande i en mycket svår fråga. Sexturister och pedofiler har debatterats här tidigare i kammaren. Jag har sett mycket positivt på regeringens åtgärder när det gäller att komma till rätta med dessa problem och att göra det omöjligt eller åtminstone försvåra för svenska pedofiler och sexturister att i ett annat land agera fritt med minimal risk för att bli upptäckta och straffade.

Det var ett stort steg framåt när 66-åringen med hjälp av svensk polis och Rädda barnen togs på bar gärning och ställdes inför rätta i Thailand. Man kunde nu statuera exempel och visa samhällets avsky. Men man missade kanske möjligheten att statuera exempel genom att 66-åringen har fått ett nytt pass utfärdat av svenska ambassaden, trots att en rättsprocess mot honom pågår och trots att thailändska myndigheter har gjort bedömningen att han skall stanna i Thailand till dess att rättsprocessen är avklarad. Därför har de tagit hans pass.

Det är omöjligt för gemene man att förstå logiken bakom den svenska passlagstiftningen. Trots svaret kvarstår frågan om man inte har möjlighet att förhindra den svenska ambassaden att utfärda ett nytt pass till personer som omfattas av en utländsk rättsprocess. Måste grundlagen ändras för att rättssamhället skall kunna upprätthållas?

Anf. 93 LARS MOQUIST (nyd):

Fru talman! Jag tackar för det svar som vi har fått på den fråga som vi alla tre har ställt. Det som upprör i just det här fallet är självfallet att det rör sig om barn. Jag inser att sådana här fall säkert har inträffat många gånger tidigare, men att det när det har gällt andra brott inte har uppmärksamats av medierna.

Det är viktigt att man funderar igenom hur svensk lagstiftning över huvud taget skall vara utformad i de fall liknande händelser inträffar. Det finns länder som inte har ett fungerande rättssystem, där vilka straff som helst eller t.o.m. dödsstraff kan utdömas. Man borde egentligen göra skillnad mellan de fall då en person har tappat sitt pass och de fall då en myndighet i en rättsstat har behållit passet i akt och mening att kunna ställa vederbörande inför rätta. Att man ställs inför rätta innebär ju inte att man blir dömd. Man borde göra skillnad på dessa båda punkter, dvs. om en person har tappat sitt pass eller om en utländsk myndighet, som i det här fallet en domstol, har tagit ett pass i beslag.

Anf. 94 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Ett lands processuella regler är interna och man har själv total makt över dem. I Sverige har vi inte ett borgensförfarande. Varför har vi inte det? Jo, därför att vi anser att vi när det över huvud taget finns grund för häktning också skall ha total kontroll över den som är misstänkt. Andra länder har valt – men det är deras val – att frisläppa häktade mot borgen.

När det sedan gäller passlagen och den grundlagsskyddade rättigheten, tror jag att vi skall stanna upp och fundera över vad det egentligen är som gör att vi reagerar så starkt mot att mannen fick tillbaka sitt pass. Det är väl därför att vi alla är angelägna om att rätt kunna utröna om mannen har gjort sig skyldig till ett brott och, om så är fallet, att han också kan lagföras. Det är våra motiv. Men jag har en känsla av att vi i debatten icke har låtit känslorna passera de grå cellerna, utan vi går litet vidare. En hel del hämndkänslor har kommit in i den här debatten. Det är lätt att tycka att det är bra att han sitter i ett fängelse som inte är så bra som våra. Detta finns som en underton i den här diskussionen.

Det viktiga är att vi får ett brott utrett och, om det finns grund, att det också blir lagföring. Vad är då vårt ansvar? Jo, vårt ansvar är att se till vi förbättrar våra möjligheter att lagföra brott som är begångna utomlands. Detta har vi gjort bl.a. genom att utbilda våra sambandsmän i Bangkok för att de skall kunna medverka i utredningar när det gäller sexuella brott mot barn. Detta är vårt ansvar.

Min taletid håller på att ta slut. Men jag vill också gärna föra ett resonemang om just passlagen och logiken bakom den, men jag ber att få återkomma.

Anf. 95 INGER HESTVIK (s):

Fru talman! Det är klart att det är mycket känslor bakom sådana här ställningstaganden och frågor. Jag kan förstå att man som svensk i utlandet skall ha en möjlighet att få ett nytt pass om det gamla har gått förlorat. Man skall helt enkelt ha rätt att komma hem. Men med upparbetande av rutiner mellan utländska myndigheter och svenska ambassaden borde det finnas möjlighet att klara båda dessa problem. Jag tycker att frågan är för stor för att förbli olöst på grund av, som jag ser det, byråkratiska och administrativa svårigheter. Man kanske kan ta upp en diskussion om problemet med borgensförfarandet i andra länder och belysa vad deras borgensförfarande medför för vårt land.

Jag kan bara hoppas att justitieministern, om hon inte omprövar sitt ställningstagande, åtminstone försöker finna andra utvägar så att de här barnen, som behandlas mycket illa av svenska pedofiler och sexturister, inte kommer att bli utsatta i framtiden. Det är i alla fall bra – som det står i svaret på s. 2 – detta med sambandsmän i Bangkok och att brottslingarna kan dömas här hemma.

Anf. 96 GÖTHE KNUTSON (m):

Fru talman! Jag delar helt justitieministerns syn att det är bra om man inte låter känslorna fara i väg, utan först låter de grå cellerna arbeta. Man bör då ta fasta på, som justitieministern mycket bestämt gjorde, att den svenska passlagen åtminstone härvidlag är korrekt, och att rättigheten till pass är stadfäst i grundlagen.

Jag upprepar vad jag tidigare sade om den omfattande publicitet som kan komma till stånd i sådana här fall. Det har en preventiv verkan. Vad vi diskuterar är ett avskyvärt brott, där misstanke förelåg mot en person. Vi skall dock vara rädda om vår passlag.

Anf. 97 LARS MOQUIST (nyd):

Fru talman! Jag vill bara upprepa den fråga jag ställde om huruvida det finns anledning att göra skillnad på de fall där en myndighet i t.ex. Thailand tar till vara ett pass för att vederbörande inte skall kunna lämna landet och de fall där vederbörande helt enkelt har förlorat passet av andra skäl.

Det här fallet börjar anta väldigt stora proportioner. Det har inte alls med detta att göra, men jag tycker att det är mycket märkligt att människor i sådana här fall skall behöva gå ut i pressen och tala om att de inte är skyldiga. Det som man får se på löpsedlarna i dag är mycket märkligt.

Anf. 98 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Jag är inte beredd att arbeta fram en lagändring av det slag som Lars Moquist är ute efter. Skälet till det är att det blir omöjliga gränsdragningar. Är passet tappat eller stulet? Vem har bevisbördan för vad?

Vi har färskt exempel på personer som på grund av sådant som betraktas som brott i det aktuella landet har blivit fråntagna sina pass. Vi betraktar inte samma beteenden som brott och har snabbt kunnat ge dessa personer möjlighet att lämna landet genom att ge nya pass.

För mig är det viktigt att vi håller fast vid grundlagens principer. Att vara svensk medborgare innebär att man tillhör den svenska familjen. I en familj öppnar man dörren även för dem som har burit sig illa åt. När de sedan kommer innanför dörren, ser man till att göra klart för dem att vi inte accepterar detta beteende.

Vi måste bli bättre på att lagföra svenskar som gör sig skyldiga till brott utomlands. Vi håller på att bli bättre på det.

Anf. 99 LARS MOQUIST (nyd):

Fru talman! Justitieministern säger att man inte kan skilja mellan stulna och tappade pass. Det var inte det frågan gällde. Det gäller de fall då en

domstol har lagt beslag på ett pass eller då det har kommit bort på ett annat sätt. Det är alltså just den distinktionen jag vill ha fram.

Prot. 1992/93:81
23 mars 1993

Svar på frågor

Anf. 100 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Jag tog också i. Men vi har fall då människor har blivit fråntagna sina pass av annat lands myndigheter på grund av att de har gjort någonting som betraktas som allvarligt brott i det landet, men där vi kanske inte ens betraktar beteendet som ett brott.

Då kan vi inte ha en sådan generell regel. Hur skall den se ut? Det är egentligen ointressant för mig. Som svensk medborgare skall man ha möjlighet att komma hit, men det är vårt ansvar att se till att man blir straffad för de brott man begått.

Överläggningen var härmed avslutad.

19 § Svar på fråga 1992/93:479 om nåd i visst fall

Anf. 101 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Bert Karlsson har frågat mig om jag vill medverka till att Torbjörn Moberg blir benådad i avvaktan på att domen mot honom omprövas.

Bert Karlsson hänvisar till en lagakraftvunnen dom i vilken Torbjörn Moberg dömdes till ett långvarigt fängelsestraff för våldtäkter som han anser aldrig har ägt rum.

Av allmänna principer följer att regeringen i ett nådeärende inte gör någon omprövning av skuldfrågan eller brottets straffvärde. Nådeinstitutet är inte ett korrektiv till oriktiga domar. Det är i stället resningsmöjligheten som då skall användas.

Genom nåd är det emellertid möjligt för regeringen att efterge eller mildra påföljden i fall där denna på grund av omständigheter som inträffat efter domen framstår som obillig.

Torbjörn Moberg kan naturligtvis, liksom alla andra dömda, ansöka om nåd. Regeringen har möjlighet att av nåd medge den dömda avbrott i verkställigheten av ett fängelsestraff. Av vad jag nyss sagt framgår dock att det knappast räcker med att den dömda i nådeärendet åberopar att domen är felaktig. Regeringen kommer naturligtvis att ge nåd om det föreligger skäl för det. Jag kan dock självfallet inte i dag uttala mig om förutsättningarna för bifall i detta enskilda fall.

Avslutningsvis kan jag inte låta bli att nämna att Ny demokrati motionerat om att åklagarens bevisbörda i brottmål skall minskas.

Anf. 102 BERT KARLSSON (nyd):

Fru talman! Jag kan förstå att man inte kan diskutera enskilda fall. Anledningen till att jag har gjort det är att jag vill belysa vilka problem som är förknippade med ett antal domar – inte bara den här, utan många andra – där allmänheten ifrågasätter domsluten. De utredningar som har gjorts i Sverige visar också att tilltron till domstolarna har minskat ganska kraftigt. Det här är naturligtvis oroande.

Jag tycker därför att det är viktigt att man gör allt för att i så stor utsträckning som möjligt rätta till en hel del av dessa, som jag vill uttrycka det, anmärkningsvärda domar. Jag kan förstå att man inte kan gå in på detta enskilda fall och plötsligt ändra någonting, men det är viktigt att man från regeringens och riksdagens sida gör allt för att förändra attityderna och motverka felaktiga domar.

Anf. 103 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! När det gäller ifrågasättandet av våra domstolar är det nog snarare allmänhetens uppfattning att våra domstolar är för milda i sin bedömning.

Jag kan inte låta bli att återkomma till det jag talade om tidigare. Om vi skall ändra våra attityder i den riktning Bert Karlsson är ute efter i sin fråga måste det rimligtvis innebära att man i Ny demokrati säger nej till sin egen motion. Den går i precis motsatt riktning. Den skall göra det lättare för domstolarna att hitta en skyldig genom sänkta beviskrav.

Anf. 104 BERT KARLSSON (nyd):

Fru talman! Jag medger att det kan verka litet motsägelsefullt. Det brott det nu är fråga om, våldtäkt, är naturligtvis speciellt. Det är fråga om tilltro till olika parter. Jag kan förstå att det är mycket, mycket svårt att döma, men det är också mycket viktigt att det inte görs misstag.

Jag tror att många är upprörda över detta speciella fall. Jag tror därför att det är viktigt att vara litet försiktigare i just våldtäktsmålen. Det finns ett liknande fall där en 13-åring blev våldtagen och det efteråt visade sig att en hel del av hennes uppgifter inte stämde. Dessa uppgifter påverkade ändå domslutet.

Anf. 105 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Vi har mycket höga krav på bevisning i det svenska systemet. Det gäller genomgående. Min uppfattning är att det generellt krävs otroligt mycket för att den som påstår att brott inträffat och inte har materiell bevisning skall vinna tilltro.

Vi har ett instanssystem som är en viktig garant för att domstolarna så långt det står i mänsklig makt skall kräva tillräcklig bevisning.

Jag tycker också att vi skall påminna oss om att vi så lätt för diskussioner utan att någon av oss är insatta. Det är möjligt att Bert Karlsson har läst domen eller var närvarande vid rättegången. Jag har varken läst dom eller varit närvarande vid rättegång, och jag uttalar mig alltså inte i det här fallet. Det är så väldigt lätt att vi har uppfattningar om ett domstolsavgörande. När vi sedan läser domen ser vi att verkligheten var helt annorlunda.

Anf. 106 BERT KARLSSON (nyd):

Fru talman! Jag har faktiskt satt mig in i det här fallet. Det är klart att det i och för sig inte spelar någon roll vad jag tycker och tror. Jag tror att ett misstag tyvärr har begåtts i detta fall, precis som i fallet med den 13-åriga flickan, där det visade sig att hennes uppgifter inte stämde. I rätten var hon säkert trovärdig, men efteråt ser man att det inte var som hon hade beskrivit

det. Det fanns anledning att misstänka att också det hon sagt i rätten i övrigt inte stämde.

Det visar hur farlig denna typ av brott är och vilka misstag som kan begås. För den som drabbas är det fruktansvärt att bli oskyldigt dömd.

Prot. 1992/93:81
23 mars 1993

Svar på frågor

Anf. 107 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Det är väldigt viktigt att vi värnar om det s.k. resningsinstitutet i det svenska systemet, vilket ger oss möjlighet att få även en lagakraftvunnen dom prövad, om det i efterhand framkommer väsentliga uppgifter som kan påverka utgången. Det institutet får vi aldrig ge avkall på. Det är den bästa garantin vi har för att undvika felaktiga domar.

Anf. 108 BERT KARLSSON (nyd):

Fru talman! Jag kan inte undvika att jämföra olika utslag. I detta fall är det fråga om ett oerhört långt fängelsestraff. Man kan jämföra detta brott med andra brott. Det kan faktiskt gälla mord, men den misstänkte åtalas för dråp och får bara ett års fängelse fast han har tagit livet av en person. Jämför man detta med straffet i det aktuella fallet, åtskilliga år, börjar man ju undra hur straffskalorna är konstruerade. Det har jag reagerat mot just i detta fall.

Överläggningen var härmed avslutad.

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 16.22 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 18.00.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 18.00.

20 § Svar på fråga 1992/93:476 om familjehemsvården

Anf. 109 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Liisa Rulander har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att utveckla och stärka familjehemsvården. Frågan är ställd mot bakgrund av att riksdagens revisorer i en rapport (1991/92:4) om familjehemsvård för barn och ungdom har riktat kritik såväl mot kommunernas som mot tillsynsmyndigheternas arbete. Socialutskottet har i ett betänkande (1992/93:SoU4) sammanfattat kritiken och ansett att åtgärder behövs för att utveckla och stärka familjehemsvården, bl.a. genom utbildning, stöd och handledning till familjehemsföräldrarna.

När samhället tar på sig ansvaret att omhänderta barn genom att lyfta dem ur sin miljö väcker det, som frågeställaren påpekat, hopp om förbättring för barnet och familjen.

Jag har tagit fasta på den kritik som anförts i olika undersökningar. Samhällets ansvar för barn som omhändertas och placeras i familjehem är otvetydigt. Därför är de brister som redovisats oacceptabla.

Jag avser att på torsdag denna vecka föreslå att regeringen ger ett brett uppdrag till Socialstyrelsen med syftet att utveckla familjehemsvården. Uppdraget har utarbetats i samråd med Socialstyrelsen. Synpunkter har också inhämtats från flera personer med långvarig erfarenhet på området.

I uppdraget ingår att Socialstyrelsen tillsammans med länsstyrelserna till kommunerna bör föra fram och diskutera den kritik som anförts för att därigenom ge ett underlag för att åtgärda de brister som finns i dag.

Utbildning av familjehemsföräldrar har i alltför hög grad lämnats till familjehemmens organisationer. Organisationerna gör ett bra och många gånger nödvändigt arbete och har också i mycket stått för den utveckling som skett på området. Dock måste socialtjänsten ta ett större ansvar för att de familjer som på uppdrag av socialtjänsten tar emot andras barn i sina hem får den hjälp och det stöd som uppgiften kräver.

Jag föreslår att Socialstyrelsen, utifrån sin samlade kunskap om nationellt och internationellt utvecklingsarbete och forskning, sammanställer ett utbildningsmaterial att användas vid utbildning av familjehemsföräldrar.

Ibland utvecklas en olycklig kamp om barn som varit länge i familjehem eller som placerats i späd ålder. Socialtjänsten ställs ofta inför svåra bedömningar, t.ex. om när det kan vara motiverat att begära vårdnadsöverflyttning till familjehemsföräldrarna.

Socialstyrelsen bör därför få i uppdrag att sammanställa kunskap och överväga behovet av allmänna råd till vägledning för socialsekreterare i denna fråga.

Jag föreslår också att Socialstyrelsen följer utvecklingen för invandrarbarnen i familjehemsvården och bedömer om åtgärder krävs t.ex. för att barnen skall kunna bibehålla kontakten med den egna kulturen och anknytningen till anhöriga i andra länder.

Slutligen föreslår jag även att Socialstyrelsen utarbetar kvalitetsmått för regelbunden uppföljning och utvärdering av familjehemsvården.

Uppdraget är, med alla sina delar, en samlad aktion för att åstadkomma en positiv utveckling av familjehemsvården i landet.

Anf. 110 LIISA RULANDER (kds):

Herr talman! Jag tackar socialministern för svaret. Det är oerhört positivt att det kommer att hända någonting så snart som på torsdag. Det gläder mig verkligen.

Det är mycket svårt att riktigt föreställa sig hur det känns eller vad det innebär för ett barn att bli omplanterat. Det är oerhört svårt att föreställa sig hur ett litet eller stort barn kommer att fungera i fortsättningen eller reagera som vuxen. Men det är också oerhört frustrerande för de biologiska föräldrarna och även för familjehemmet när detta barn börjar visa reaktioner.

Utbildning för familjehemsföräldrar är därför någonting som inte får glömmas bort. Kanske måste även en omvärdering ske med tanke på den ekonomiska situationen. Vissa kommuner kan vara överbelastade med den typen av familjer som behöver ett större stöd. Jag vill också skicka med soci-

alministern att man kanske borde fundera på vem som skall stå för kostnaderna för utbildningen.

Det är redan i dag oerhört svårt att få kommuner att utbilda familjehemsföräldrar, fastän det kan finnas behov, intresse och de som vill utbilda. Om man utbildar i förväg, får man ändå helt plötsligt inga familjehem. Andra kommuner kommer och tar platserna innan man lyckas placera rätt barn på rätt ställe.

Det är mycket viktigt att det finns en "bank" av familjehemsföräldrar för att få rätt familj till rätt barn. Det är minst lika viktigt. All utbildning i världen kan inte förebygga problem med det vi kallar för personkemi, och det finns olika förutsättningar i familjerna.

Det vore intressant att höra vilka resurser familjehemmen kommer att erbjudas. Vad kommer socialministern att föreslå i detta fall? Vilken tidsaspekt kommer socialministern att anlägga på uppdraget? Kommer uppdraget att omfatta någon form av professionalisering av uppdraget som familjehemsföräldrar? Det måste innebära ersättningsnivåer som också gör det möjligt för verkligt professionella och utbildade människor att fortsätta sin verksamhet. Det är oerhört svårt att få anställning som familjehemsförälder. Det är mycket tillfälliga uppdrag.

Anf. 111 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Jag tror att vi är ganska överens om de brister som finns och vad som krävs i form av förstärkningar på detta område. Vilka ersättningsnivåer som kan bli aktuella i framtiden kan jag i dag inte säga. Det får bli ett utflöde av utredningen. Man skall titta på de utbildningsinsatser och inte minst den uppföljning som kan behövas inom familjehemsvården.

Som jag sade i mitt svar har det riktats en hel del kritik mot socialtjänstens sätt att sköta detta. Det gäller många olika aspekter av familjehemsvården. Det gäller utbildningen av föräldrar som skall ta emot barn, kontakterna mellan de biologiska föräldrarna och barnen samt uppföljningen efteråt i samband med en vårdnadsöverflyttning – kanske tillbaka till de biologiska föräldrarna – från familjehemsvården. Det finns en lång rad andra aspekter i dessa frågor.

Jag har tagit till mig kritiken och ger detta uppdrag till Socialstyrelsen. Vad man sedan kommer att föreslå i slutändan har jag i dag inte någon alldeles bestämd uppfattning om. Uppdraget skall naturligtvis skötas skyndsamt, så att vi snabbt kan få litet bättre ordning på dessa förhållanden.

Anf. 112 LIISA RULANDER (kds):

Herr talman! Jag vill ytterligare betona en viktig faktor när det gäller utbildning. Det finns en olycklig kamp mellan familjehem och biologiska föräldrar, som socialministern nämner. Det är något som jag menar inte helt men till stora delar kan förebyggas genom att den familjehemsförälder som ställer upp i förväg har fått gedigen utbildning och information om vad det egentligen innebär.

Det behövs inte bara utbildning och information i förväg. Det måste också till handledning under tiden. Det är oerhört svårt att ta till sig svår information när man mycket gärna vill ha ett barn. Jag menar att handledning är en

Prot. 1992/93:81
23 mars 1993

Svar på frågor

del av det som måste till efter det att barnet är placerat. Det gäller speciellt individuell handledning med anledning av det barn som har placerats.

Jag tror att detta är lika viktigt för invandrabarnen. Det är också något som jag vill skicka med. Det finns i dag helt nya problem jämfört med vad vi är vana vid i familjehemsvården. Det finns en stor andel invandrabarn med en helt annan kultur. Där måste man fundera på vad som ytterligare behöver göras.

Anf. 113 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Jag har inte så mycket att tillägga. Efter att ha lyssnat till Liisa Rulander konstaterar jag att vi har ungefär samma syn på dessa frågor och samma förhoppningar om att vi skall kunna få en bättre ordning på detta område.

Jag delar helt uppfattningen om behovet av handledning under den tid som barnen är placerade i familjehem. Vad gäller invandrabarnens speciella situation finns det naturligtvis särskilda aspekter som man måste beakta, t.ex. vilket språk de talar och vilka familjer de kommer till.

Det finns en färsk studie som ännu inte är publicerad där man har tittat på hur socialtjänsten tar hand om finska invandrabarn. Den tyder i och för sig inte på att de behandlas annorlunda än svenska barn. De brister som finns i omhändertagandet av finska barn är samma brister som finns i omhändertagandet av svenska barn.

Det är alldeles uppenbart att det finns vissa aspekter som man måste fästa särskild vikt vid när man har med invandrabarn att göra. Också detta behöver socialtjänsten bli bättre på.

Anf. 114 LIISA RULANDER (kds):

Herr talman! Jag tycker att detta låter mycket lovande. Det som fortfarande bekymrar mig är rekryteringsfrågan. Det är ett svårt problem som kommer att bli ännu svårare i framtiden. Redan i dag är det svårt att rekrytera. Det gäller i synnerhet tonårshem.

Utvecklingen går i dag mot fler yrkesarbetande kvinnor och män. Det är sällan som någon är hemma med barnen. Det tycker jag i och för sig är en positiv utveckling. Men när det gäller de drabbade barnen är det ett problem. Det finns inte så många familjer kvar där man kan välja bort ett yrke till förmån för ett skadat barn om man inte får ekonomisk ersättning. Jag skulle gärna vilja höra om socialministern skulle kunna tänka sig att ta med i beräkningen att rekryteringsproblemet faktiskt kan bli mycket större om man inte ser över den ekonomiska ersättningen redan från början. Det gäller också villkoren för pensioner, ledigheter, veckoslutshem även om barnet har placerats i familjehem osv.

Anf. 115 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Som jag redan har sagt är det självklart att Socialstyrelsen även kommer att se över dessa frågor inom ramen för sitt uppdrag. När uppdraget är slutfört får vi se vilka slutsatser man har dragit. Allt är naturligtvis inte dåligt som det är. Det har skett en utveckling även på detta område. Inte minst genom intresseorganisationernas försorg har det skett en utbildning av

familjehemsföräldrar. Men det finns som sagt åtskilliga brister som vi måste göra någonting åt. Detta är motiveringen för uppdraget, och låt oss nu avvakta och se vad Socialstyrelsen kommer fram till.

Socialstyrelsen skall för övrigt samarbeta med länsstyrelserna. Man skall ordna konferenser för att samla på sig information om hur det fungerar.

Avslutningsvis vill jag säga att det är klart att även för dessa barn, som kommer från miljöer som är problematiska på olika sätt, är naturligtvis det stöd som man t.ex. kan få från daghemsverksamhet mycket värdefullt. Även om dessa barn är familjehemsplacerade är daghem ofta ett viktigt komplement. Internationell forskning visar att det är särskilt betydelsefullt för sådana barn. Det tror jag också att det är för de barn som placeras i Sverige.

Anf. 116 LIISA RULANDER (kds):

Herr talman! Jag håller verkligen med om detta. Daghems- och fritidsverksamhet behövs verkligen. Dessa barn behöver ha många barn omkring sig. Det finns emellertid alltid en övergångsperiod som är olika för olika barn. Det varierar hur lång tid det tar innan ett barn kan vistas i en större grupp, dvs. hur lång tid det tar innan barnet har lugnat ner sig efter en omplacering från oerhört dramatiska förhållanden. Det är detta jag syftar på när jag talar om ekonomisk ersättning och ledighet.

Avslutningsvis skulle jag vilja trycka på samarbetet. Det är bra om Socialstyrelsen, länsstyrelserna och kommunerna samarbetar. Det finns emellertid två föreningar som helt ideellt jobbar med familjehemsföräldrar. Jag väddar för att den verksamheten skall finnas med i utvärderingarna och i samarbetet. Den skall finnas med vid sammanträffanden. Dessa föreningar bör också ges ekonomiskt utrymme att arbeta. Det finns en oerhörd kunskap i föreningarna, där man har jobbat fram utbildningsmaterial och program av olika slag. Jag vill understryka att den verksamheten bör få utrymme.

Anf. 117 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Inte heller på denna punkt har vi några delade meningar.

Överläggningen var härmed avslutad.

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 18.13 på förslag av förste vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 18.15 i väntan på att statsrådet Bo Lundgren skulle infinna sig i kammaren för att lämna svar på fråga nr 429.

Prot. 1992/93:81
23 mars 1993

Svar på frågor

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 18.15.

21 § Svar på fråga 1992/93:429 om kompensation för slopat avdrag för nedsatt skatteförmåga

Anf. 118 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Peter Kling har frågat mig vad jag avser att göra för att kompensera de långvarigt sjuka som tidigare kunde få extra avdrag för nedsatt skatteförmåga vid inkomsttaxeringen.

Fram t.o.m. 1991 års taxering fanns möjlighet att få ett extra avdrag vid nedsatt skatteförmåga på grund av långvarig sjukdom, olyckshändelse m.m. Avdraget var maximerat till 10 000 kr. Ett yrkande om sådant avdrag prövades av skattemyndigheterna efter vissa kriterier om vad som kunde utgöra merkostnad och till vilka belopp dessa uppgick vid olika sjukdomar. Vidare fick det utredas om den skattskyldige fått bidrag till sjukdomsutgifterna.

I samband med skattereformen slopades avdraget med motiveringen att bl.a. frågorna om extra avdrag innefattade bedömningar som inte lämpade sig för prövning i skattesammanhang. I riksdagen framhölls att ett slopande av avdraget inte var avsett att ge en budgetförstärkning utan det förutsattes att andra stödformer i stället gavs medel i ungefär motsvarande utsträckning.

För egen del anser jag inte att det finns anledning att för närvarande överväga att återinföra en avdragsrätt för sjukdomskostnader m.m. av det slag som fanns före skattereformen, bl.a. med hänsyn till de brister som detta avdrag hade. Exempelvis kan nämnas att de inkomstmässigt sämst ställda pensionärerna inte hade någon nytta av avdragsrätten eftersom de normalt ändå inte betalade någon inkomstskatt.

Frågan om ekonomiskt stöd till personer med stora sjukdomskostnader bör därför i första hand lösas utanför skattesystemets ram. Sådant stöd ges dessutom redan nu i många olika former. Jag vill också framhålla att det betänkande av Merkostnadsutredningen som Peter Kling hänvisar till enligt vad jag inhämtat har överlämnats till statsrådet Bo Könberg i december 1992 och för närvarande bereds inom Socialdepartementet.

Anf. 119 PETER KLING (nyd):

Herr talman! Statsrådet Bo Lundgren gjorde en mycket lång utläggning om vad som hände när beslutet fattades och sade att det inte ledde till några budgetförstärkningar. Bo Lundgren tog vidare upp att han inte har tänkt återinföra avdraget. Det är inte detta jag har frågat om.

Jag har frågat vad människorna skall göra efter det att avdragsrätten slopas och fram till dess att Merkostnadsutredningens förslag träder i kraft. Skall de gå till socialen eller skall de söka annan hjälp? Det är detta min fråga gäller. Jag vill inte ha långa utläggningar om huruvida Bo Lundgren ämnar återinföra avdraget. Det är inte det som är intressant. Frågan lyder: Vad skall dessa människor göra under tiden? Jag hoppas att Merkostnadsutredningens förslag kommer att träda i kraft snabbt.

Herr talman! Det är nu en gång så att jag i regeringskansliet handlägger skattefrågor och en del andra frågor som inte alls har beröring med detta. Jag svarar gärna på frågor som rör beredningsområdet, men jag kan inte svara på andra frågor. Som framgår av frågesvaret är det fullt möjligt att exempelvis vända sig till statsrådet Bo Könberg för att närmare diskutera problemen i det här avseendet.

Herr talman! Då får jag väl bolla över denna fråga till Bo Könberg och tacka Bo Lundgren för det delsvar han kunde ge i frågan. Eftersom Bo Lundgren tillhör regeringen hoppas jag att han påverkar i rätt riktning, för att hjälpa de människor som kommer i kläm.

Herr talman! Regeringen har ju visat en vilja i det avseendet. Vi hade ett annat problem som gällde den skattereduktion som fanns för ensamstående. Regeringen kompenserade för den i efterhand genom ett speciellt bidrag.

Det är klart att ambitionen inte är att försämra situationen här, men det var ett ohållbart system. Jag såg själv som oppositionspolitiker – då man ju har större frihet att kunna hantera olika saker, vilket Peter Kling säkert är medveten om – hur motioner väcktes om utvidgningen av än det ena och än det andra avdraget och om förbättringar av avdragen. Men det var ogörligt för skattemyndigheterna som inte hade någon kompetens att hantera det. Det var mot den bakgrunden vi var överens om att hantera det på ett mer socialt sätt.

Herr talman! Jag är medveten om att det säkert var rätt väg att gå att slopa det här avdraget. Men jag anser fortfarande att en hel del människor kommer i kläm efter slopandet av avdraget och innan de nya reglerna från Merkostnadsutredningen träder i kraft. Det är detta jag vill påpeka.

Överläggningen var härmed avslutad.

22 § Svar på frågorna 1992/93:466 och 467 om bostadssubventionerna, m.m.

Herr talman! Lars Stjernkvist har, med hänvisning till de ekonomiska problem som många bostadsföretag och boende brottas med och som enligt Lars Stjernkvist bl.a. orsakas av regeringens bantning av boendesubventionerna i nyare hus, frågat mig vilka åtgärder jag är beredd vidta för att förhindra att situationen förvärras för dem som bor i hus byggda under senare år.

Göran Magnusson har mot en liknande bakgrundsbeskrivning frågat mig om jag avser att göra något för att mildra effekterna av bostadsbesluten så

Svar på frågor

att konkurser i bostadsrättsföreningar och raserad hushållsekonomi kan undvikas.

Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

Jag vill till att börja med framhålla att de problem som frågeställarna tagit upp odiskutabelt har sin grund i den ekonomiska politik som bedrevs under 1980-talet. Tillsammans med det tidigare subventionssystemet ledde den till att man i slutet på 1980-talet producerade bostäder som ingen egentligen hade råd med. Kostnaden för subventionssystemet har dessutom växt på ett okontrollerat sätt. Det är detta som utgör själva roten till det som händer i dag.

Jag har tidigare i denna kammare på bl.a. en fråga av Lars Stjernkvist redovisat hur regeringen avser att komma till rätta med de problem som skapades under 1980-talet. En grundläggande förutsättning för låga boendekostnader i framtiden är en ekonomisk politik som leder till sänkt ränta med fortsatt låg inflation. Det förutsätter att vi genom en fortsatt sanering av de statliga utgifterna kan komma till rätta med budgetunderskottet. De höga boendekostnaderna i de senast byggda bostäderna visar att det inte är möjligt att genom bidragssystem o.d. kompensera misslyckandena i 1980-talets ekonomiska politik. De senaste årens höga produktionskostnader visar också att det tidigare räntebidragssystemet motverkat sitt syfte att begränsa boendekostnaderna. Samtidigt som jag beklagar att många hushåll drabbats av 1980-talets politik uppskattar jag ändå att allt fler socialdemokrater också blivit medvetna om bristerna i den tidigare politiken. Det utgör en bra grund för en riktig ekonomisk politik i fortsättningen.

Enligt överenskommelse mellan företrädare för regeringen och företrädare för Socialdemokraterna skall bostadssubventionerna reduceras från den 1 januari 1994 med 3 miljarder kronor netto, dvs. sedan hänsyn tagits till en trolig ökning av bostadsbidragen. Effekterna på hyran skall fördelas så rättvist som möjligt. Det innebär att en kostnadsutjämning bör eftersträvas mellan yngre och äldre årgångar i beståndet av bostäder. Samtidigt är alla medvetna om att detta medför ökade kostnader för många bostadsföretag, bostadsrättsföreningar och egnahemsägare och att många enskilda hushåll i dag befinner sig i en ekonomiskt mycket besvärlig situation. Frågan om hur reduceringen skall genomföras diskuteras därför för närvarande mellan regeringen och Socialdemokraterna.

Slutligen vill jag göra två påpekanden i anslutning till frågorna. Först vill jag upplysa om att de problem i Haninge hem som Lars Stjernkvist åberopar i sin fråga inte går att hänföra till minskade bostadssubventioner. Det är helt andra orsaker som ligger bakom Haninge hems problem. För det andra kan jag nämna att bostadsrättsföreningen Låsten, som Göran Magnusson hänvisar till, har fått information brevlades att deras dystra framtidsprognoser baserat sig på spekulationer som inte vilar på saklig grund.

Anf. 125 LARS STJERNKVIST (s):

Herr talman! Jag har förstått att det finns en stämpel på departementet som statsrådet använder varje gång han får en fråga om bostadspolitik. Den lyder ungefär så här: Allting är Socialdemokraternas fel.

Det är litet synd att den här diskussionen om historien finns med i varje

svar. Det är naturligtvis viktigt att blicka bakåt, men med tanke på hur allvarliga problemen är och hur oerhört snabbt situationen försämras för enskilda människor är det beklagligt att statsrådet inte ägnar mer kraft och tid åt att fundera på framtiden.

Vi är överens på en punkt och det vill jag gärna säga. Vi är överens om att minska boendets belastning på statsbudgeten. Det framgår också av svaret. Men frågan är hur den här belastningen skall minskas och vilka människor det är som skall drabbas.

Det alternativ som statsrådet med full kraft företräder och håller på att genomföra innebär att enskilda familjer i det här landet de senaste åren har fått ökade boendekostnader med ett par tusen kronor i månaden. Det tillhör inte ovanligheten bland dem som drabbats. Samtidigt är det ungefär 80 % som över huvud taget inte har berörts av dessa försämringar.

Den här verkligheten och dessa orättvisor har ju enligt massmedieuppgifter också trängt in i statsrådets och regeringens värld. Företrädare för regeringen, det gäller folkpartister, har gjort uttalanden om att man i fortsättningen måste sprida dessa nedskärningar så att alla berörs och delar detta solidariskt. Delar statsrådet den uppfattningen att man måste lägga om kursen, så att även de 80 % som hittills inte har varit med och burit bördorna i fortsättningen skall vara med och solidariskt bära dem?

Anf. 126 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! Jag måste säga att när man läser svaren på bostadspolitiska frågor som ställs här i riksdagen så tänker inte jag på en stämpel, utan jag tänker snarare på formulär 1 A för besvarande av frågor i riksdagen beträffande bostadspolitik. Det är den vanliga upprepningen om 80-talets ekonomiska politik och att man i framtiden skall föra en politik som skall göra allting väldigt mycket bättre. Vad som har inträffat däremellan av kraftiga försämringar av bostadssubventionerna och en omläggning av bostadspolitiken berör statsrådet inte.

Jag vill ta upp ett par punkter i svaret, nämligen detta att de som flyttade in i t.ex. bostadsrättsföreningen Lästen i slutet på 80-talet egentligen inte hade råd att bo i dessa bostäder. Problemet för bostadsrättsinnehavarna i Lästen är att de gjorde en kalkyl som grundade sig på vad de då visste och vad de kunde bedöma för fortsättningen. De gjorde den bedömningen att man skulle kunna bo på ett bra sätt där.

Sedan har det alltså fattats bostadspolitiska beslut som innebär att de hittills har fått en mycket kraftig stegring av hyran. Deras bedömning av Danellalternativet eller Bo Lundgrenalternativet som de har i sitt material leder fram till slutsatsen att de knappast inte har möjligheter att bo i dessa bostäder fram emot slutet av 90-talet. Det avfärdar nu statsrådet som spekulationer som inte vilar på saklig grund. Men om vi bortser ifrån hur man skall bedöma fortsättningen måste vi ändå konstatera att det som har hänt hittills och det man kan se, inte är bra för dem som bor i bostadsrättsföreningar. Jag ber att få återkomma till vad man kan göra i ett senare inlägg.

Anf. 127 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Jag har ingen stämpel och inte heller något formulär. Det har inte heller mina medarbetare. Men om jag får frågor med ungefär motsva-

rande inriktning som jag har fått flera gånger innan, blir svaret ungefär av samma inriktning som frågans karaktär. Det är självklart.

Det är viktigt att ta upp detta med historia. Att redovisa för allmänheten det som har hänt innan, de misstag som har begåtts och de som kräver förändringar legitimerar de åtgärder som vi måste vidta, hur smärtsamma de än är. Det är inte för skojs skull som vi drar ner bostadssubventionerna. Det är för att rätta till allt det som har ställts till tidigare. Då måste vi förklara det också.

Socialdemokraterna har genom uppgörelsen i höstas accepterat både de neddragningar som har skett tidigare och den som kommer 1994 och fanns med i uppgörelsen. Om man tyckte att det var för mycket innan, fanns det ingen anledning att ta ytterligare 3 miljarder. Det innebär att vi är på samma nivå volymmässigt.

Problemet i svensk ekonomi är att statsutgifterna har svällt. Jag tror inte att någon av frågeställarna kan hävda att vi har alldeles för låga skatter i Sverige. Trots det antyder åtminstone Lars Stjernkvist att en lösning på problemet är en höjning av fastighetsskatten – det är så jag tolkar hans synpunkter. Med Sveriges rekordhög skattetryck och våra problem med skatterna tycker Lars Stjernkvist ändå att skatterna är för låga och att de skall höjas ytterligare.

För mig är det en självklarhet att den neddragning av subventionerna som skall ske, skall ske på ett så rättvist sätt som möjligt, så att belastningen på varje specifik kategori blir så liten som över huvud taget är möjligt. Det är en självklarhet att det skall gå till på det viset. Jag har också sagt att vi med den förändring som skall ske 1994, och som vi har kommit överens med Socialdemokraterna om, närmar oss – för att uttrycka det mildt – den gräns vid vilken man inte kan göra särskilt mycket mer i snabb takt på subventionssidan.

Anf. 128 LARS STJERNKVIST (s):

Herr talman! Jag glömde tidigare att tacka för svaret. Det skall jag naturligtvis göra.

Utgångspunkten för våra frågor är att vi nästa år skall spara 3 miljarder kronor på boendet. Om man lägger den besparingen ensidigt på de 20 % av svenska folket som bor i nyare hus, innebär det att de som bor i Haninge och de som bor i bostadsrättsföreningen Lästen kommer att få det oerhört svårt. De som redan bor dyrast kommer att få bära hela bördan. Det kommer att leda till att företag får bekymmer, det kommer att leda till att ekonomin fullständigt rasar samman för enskilda människor, och det kommer att leda till många tragedier.

Det enda sättet att få oss som bor i hus som redan har fått del av generösa subventioner delaktiga i besparingarna är att se till att vi skattevägen betalar tillbaka en del av de subventioner vi har fått. Jag tycker att det är fullt rimligt, och jag har förstått att man också inom regeringen börjar öppna sig för den typen av diskussioner.

Skall jag tolka statsrådets svar som att han ändå är beredd att fortsätta diskussionerna om hur den här besparingen skall fördelas?

Anf. 129 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! Jag ställde min fråga utifrån den utgångspunkten att just bostadsrättsföreningar, oberoende av vilken huvudorganisation de kan råka tillhöra, hamnar i en särskilt besvärlig situation genom att de inte har någon möjlighet att fördela kostnaderna även på bostäder som ligger utanför subventionssystemet eller på bostäder som ligger innanför systemet men för vilka det ändå finns en möjlighet att höja avgifter eller hyror.

Finns det i departementet några tankar på att ta upp dessa bostadsrättsföreningars särskilda problem? Det står inget om detta i det skriftliga svaret. Dessa problem kommer ju att kunna leda till konkurser och därmed, såvitt jag kan bedöma, ökade förluster i banksystemet, och en snöboll sätts därmed i rullning. Det här måste man enligt min mening på något sätt angripa. Vore det inte bra, Bo Lundgren, att till Lästens medlemmar och andra kunna säga att vi ändå har det här under uppsikt och att vi försöker åstadkomma en förbättring i stället för att bara vifta bort det som osakliga spekulationer?

Anf. 130 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Jag är medveten om bostadsrättsföreningarnas situation. Det är ju också deras situation och deras ekonomi som egentligen är gränsättande, eftersom de inte har någon möjlighet att fördela utgifterna. Vi ser också problemet i bostadsföretag med ett väldigt ungt bestånd.

Orsaken är att man tidigare släppte i väg kostnader på ett sätt som är fullkomligt orimligt. Lars Stjernkvist har tidigare – och jag tror att han fortfarande står för det – sagt att det var en felaktig politik. Det är bra att vi är överens om detta. Det innebär att det finns restriktioner. Vi kan inte gå fram hur snabbt och tufft som helst, utan vi måste hantera situationen. Det är självklart. Men vi skall inte göra det genom att höja skatter. Om Lars Stjernkvist föreslår det är han inne på den politik som ledde fel under 80-talet.

Jag är medveten om att besparingskravet för 1994 måste hanteras så, att man undviker en alltför kraftig belastning exempelvis på de bostadsrättsföreningar som Göran Magnusson talar om.

Jag kan däremot inte gå in på det som för närvarande är föremål för diskussioner med Socialdemokraterna. De diskussionerna kommer slutligen att resultera i att vi presenterar en proposition, och då kommer jag naturligtvis att närmare redovisa vilka överväganden som legat till grund för den.

Anf. 131 LARS STJERNKVIST (s):

Herr talman! Så här efteråt med facit i hand kan vi konstatera att det var många som under 80-talet gjorde dramatiska felbedömningar. Det var banker, det var företagsledare, och det var naturligtvis också många enskilda, som köpte lägenheter.

Det statsrådet säger skrämmar mig, eftersom slutsatsen av hans resonemang är att man skall ha stor förståelse för banker och företag och att man skall ha förbarmande med dem som begått misstag, medan det för de enskilda människor som köpte bostäder och som enligt statsrådet byggde sina förhoppningar på orealistiska kalkyler inte finns någon förståelse och inget förbarmande. Jag tycker att detta är ett oerhört cyniskt resonemang.

Självfallet måste vi försöka fördela nedskärningarna på ett solidariskt sätt.

Det finns inget självändamål i att höja fastighetsskatten, men jag anser det vara mer rättvist i en situation där vi måste välja. Trots en del cyniska formuleringar tolkar jag statsrådets ord som att det ändå finns en öppning för att fortsätta resonemangen, och det tycker jag är positivt.

Anf. 132 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! Jag har frågat Bo Lundgren vad man kan göra åt bostadsrättsföreningarnas problem, och Bo Lundgren har sagt att det inte är någon lösning att höja skatter.

Sedan hänvisas till överläggningarna mellan Socialdemokraterna och regeringspartierna med anledning av höstens uppgörelse, men i den uppgörelsen behandlades ju faktiskt inte bostadsrättsföreningarnas problem. Tvärtom har man i fallet Lästén inte beaktat effekterna av den uppgörelsen, utan Lästéns dystra situation är alldeles oberoende av uppgörelsen. Situationen blir naturligtvis ännu dystrare när Bo Lundgren och kanske också andra regeringsföreträdare säger att besparingen om 3 miljarder skall göras inom subventionsbeståndet.

I svaret står att besparingen skall fördelas så rättvist som möjligt mellan äldre och yngre årgångar. Skall det förstås som att besparingen skall fördelas mellan äldre och yngre årgångar i *subventionsbeståndet*, eller gäller det samtliga bostäder i landet? Får jag som i dag bor osubventionerat vara med och bidra till att människorna i kvarteret Lästén kan bo kvar?

Anf. 133 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Jag hade inget hellre önskat än att vi hade kunnat backa tillbaka klockan till 1970 och börjat om från början, utan att begå misstagen med den svällande offentliga sektorn, de kraftiga bostadssubventionerna och de höga skatterna, som ledde till exempelvis spekulationsekonomi och som också ledde till att företag och banker kom i kris. Men nu befinner vi oss i den situationen att vi måste hantera de problem som har uppstått, och det är vår uppgift att hantera dem.

Det är inte så att vi på något vis skyddar banker eller företag. Jag antar att både Lars Stjernkvist och Göran Magnusson är medvetna om all den arbetslöshet som uppkommer därför att företagen har fått alltför dåliga arbetsbetingelser. Vi kan inte rädda varje enskilt företag, och vi räddar heller inte några banker i sig, utan vi räddar insättare och fordringsägare för att garantera det finansiella systemet.

Jag har ingen som helst åstundan att skapa problem för enskilda människor. Jag söker förbättra deras situation med utgångspunkt i vad som hände under 70- och 80-talen.

Anf. 134 LARS STJERNKVIST (s):

Herr talman! Företrädare för Folkpartiet sade för en vecka sedan – med utgångspunkt, antar jag, i det som drabbar människor i Lästén, Haninge och på andra ställen – att man hade kommit fram till att det nu var nödvändigt att omfördela en del av neddragningen av subventionerna och lägga en del av besparingen på fastighetsskatten. Jag upplevde det uttalandet som väldigt positivt.

Om jag nu väljer att tolka vad statsrådet inte säger och bortser från vad han faktiskt säger, att han upprepar en del politisk retorik, konstaterar jag – och det glädjer mig – att han inte tar avstånd från det som företrädare för Folkpartiet har sagt och det som vi länge har hävdad, nämligen att de här besparingarna måste fördelas på ett rättvist sätt, så att Bo Lundgren, Göran Magnusson och jag själv får vara med och solidariskt bära den börda som måste bäras.

Prot. 1992/93:81
23 mars 1993

Svar på frågor

Anf. 135 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! Bo Lundgren säger att han inte vill skapa dåliga förutsättningar för någon enskild människa, och det tror jag i och för sig är alldeles riktigt. Frågan är bara hur medlemmarna i Lästen och i andra bostadsrättsföreningar skall uppfatta Bo Lundgrens svar. Det söker sig tillbaka till 80-talet – Bo Lundgren nämnde nu även 70-talet – och säger att det var då vi grundlade problemen och att beräkningarna inför framtiden har varit alldeles felaktiga. Bortsett från vad som har hänt, befinner vi oss nu faktiskt i en viss situation.

Frågan är då: Vad har Bo Lundgren att säga till de enskilda människor som känner oro över detta och som sitter i en mycket besvärlig situation? De är ju inte hjälpta av att Bo Lundgren hänvisar till det ena eller andra förhållandet bakåt i tiden, utan de behöver stöd och hjälp just nu för att klara av sin situation. Det blir ju heller inte bättre inom banksystemet om bostadsrättsföreningar börjar gå i konkurs och därmed förorsakar nya förluster i systemet.

Låt mig till sist ställa en fråga: Är en fastighetsskatt eller en boendeavgift på det icke subventionerade beståndet det som Bo Lundgren nu förhandlar med Socialdemokraterna om?

Anf. 136 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Om Sveriges problem till stor del beror på att vi har skaffat oss för höga skatter, kan vi inte lösa problemen genom att höja dessa redan för höga skatter. Det är en självklarhet.

Vad jag i dag säger till de människor som råkar illa ut – till människor som blir arbetslösa eller som har problem därför att vi faktiskt tvingas skära i det som de har trott är något för evigt givet – är följande: När man har misskött ekonomin på det sätt som skett under 70- och 80-talen och det finns ett strukturellt budgetunderskott – dvs. utgiftsnivån är väsentligt överstigande de möjliga inkomsterna – måste man rätta mun efter matsäck. Man måste ändra det sätt på vilket ekonomin fungerar, så att det blir möjligt att återigen få trygga jobb och att få företag att fungera, så att man får ett finansiellt system som fungerar. I det läget måste vi hålla nere räntenivåerna och spara i fråga om offentliga utgifter.

Det är tuffa tider, därför att vi måste komma till rätta med misstag som begåtts under 20 års tid. Men vi skall göra det jobbet.

Överläggningen var härmed avslutad.

23 § Svar på fråga 1992/93:471 om det statliga bolaget Securum

Anf. 137 Statsrådet-BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Göthe Knutson har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att Securums olika engagemang skall kunna utföras med den oväld och den integritet som uppdraget kräver. Frågan är föranledd av uppgifter i massmedierna rörande dels anlitande i Securum av förra styrelseordföranden i Nordbanken, Björn Wahlström, dels anlitande av tidigare anställda i ett fastighetsbolag som gått i konkurs för att hantera de av Securum övertagna fastigheterna.

Björn Wahlström utsågs till ordförande i Nordbankens styrelse den 18 januari 1991. Han avgick på egen begäran som styrelseordförande den 1 september 1992. Wahlström har ett avtal med Nordbanken och Securum, enligt vilket han kvarstår till utgången av år 1995 som Nordbankens och Securums rådgivare i industriella frågor. För detta uppbär han ersättning från Nordbanken och Securum. Detta offentliggjordes i Nordbankens delårsrapport hösten 1992.

Securum har utnyttjat Wahlströms tjänster bl.a. vid rekonstruktion av ett engelskt företag som Securum övertagit. Wahlström har dock inte någon anställning i Securum.

Jag har från Securum inhämtat att anledningen till att bolaget anlitat tidigare anställda i ett företag som Securum måst överta på grund av konkurs är att Securum Fastigheter Norra AB ännu inte hunnit organiseras, att det övertagna fastighetsbeståndet krävde skyndsamma åtgärder för att inte öka risken för att ekonomiska värden skulle gå förlorade och att de anställda var väl insatta i bolagets fastighetsbestånd. Det bör uppmärksammas att ingen av de anlitade tidigare hade arbetat med upplåning av kapital i fastighetsbolaget.

Ledningen för Securum har klart uttalat att bolaget skall undvika de intressekonflikter som kan uppstå genom att låta tidigare ansvariga för lämnade krediter syssla med samma engagemang i Securum.

Jag har – som ansvarig för ägandet av Securum – för avsikt att aktivt följa den fortsatta verksamheten i Securum, bl.a. genom lämplig styrelserepresentation. Självfallet kommer jag också att fortlöpande hålla kontakt med ledningen i Securum, på samma sätt som jag hittills gjort.

Anf. 138 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Jag tackar för svaret, som ger en utförlig beskrivning av de speciella frågor som jag har ställt. Det tackar jag extra mycket för.

Det är alltför många märkligheter som vi får höra talas om då det gäller Securum, ett bolag som – om jag är riktigt underrättad – fått 24 miljarder till sanering i de ytterst anmärkningsvärda fastighets- och utlåningsaffärer som en del banker har gjort sig skyldiga till.

Nordbanken är en gigant bland understödstagarna. Just i dag har vi med anledning av bankens bokslutsrapport fått höra att ännu en jätteförlust föreligger. Förlusten är större än någonsin. Om jag hört rätt uppgår den till mer än 16 miljarder.

Detta lägger ytterligare mycket tungt ansvar på skatte- och bankminis-

terns breda skuldror. Naturligtvis får vi också se detta utifrån det faktum att det är svenska folket, åtminstone den skattebetalande delen, som är synnerligen stor medintressent här. Därför är det mycket angeläget att bolaget Securum inte ens kan misstänkas för att inte arbeta med största oväld. Genom TV – förmodligen gäller det också radion – och tidningar får vi veta hur det arbetas i ett slags ljusskygghet. Företaget Norrlandspojkarna hade inte ens förstånd att släppa in massmedierna.

Öppenheten bör i detta sammanhang vara utomordentligt stor, eftersom det är just skattebetalarna som får stå för det hela.

Jag vill fråga statsrådet: Är nu detta tillräckligt? Litar statsrådet på att Securum kommer att uppträda med, låt oss säga, större oväld och integritet än man hittills visat prov på?

Anf. 139 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Jag tycker att det är bra att det både i riksdagen och i medierna förekommer en öppen granskning av vad som händer. Det är bra, därför att man då kan sätta i fokus sådana saker som bör diskuteras. Ibland visar det sig att det finns en naturlig och rimlig förklaring till en viss situation.

Nordbanken är extra hårt drabbad av kreditförluster. Det är ingen tröst att säga att man kunde förutse stora förluster i årets bokslut. Det är ju en av bedömningarna bakom den rekonstruktion som har gjorts här. Men detta visar i och för sig att man skall undvika statligt ägande av banker. Jag tycker att Nordbanken är ett exempel i det avseendet. Så fort som möjligt tänker vi privatisera banken, även om, som var och en inser, det finns problem i det avseendet just nu.

Självfallet skall Nordbanken och Securum – Securum är ju en bildning till följd av de dåliga krediterna i Nordbanken – hanteras på ett bra och effektivt sätt. Det är också möjligt att det vid uppbyggnaden av ett företag inträffar olika former av misstag, vilka man sedan snabbt måste komma till rätta med.

Jag har själv informerat mig om en del olika saker vad gäller Securum och har konstaterat att Securums ledning exempelvis i ett tidigare omdiskuterat ärende hanterade en omorganisation så, att personer som sysslat med kreditgivning inte längre hade att hantera upprepningen beträffande egna krediter. Man har en ambition att fortsätta på det viset. Jag kan försäkra Göthe Knutson att också jag i min roll som skattebetalarnas representant – det är ju skattebetalarna som äger de här bägge bankerna – skall se till att allting fungerar på ett bra och tillfredsställande sätt. Så fort något uppkommer som inte borde vara på ett visst sätt skall jag se till att det hela kan ändras och rättas till.

Anf. 140 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Det är alldeles utmärkt att höra statsrådet säga att krafttag skall tas när det gäller att se till att möjligheten inte finns att personer som tidigare gjort sig skyldiga till denna miljardrullning och till alla stora förluster får städa undan efter sig själva. I vardagslivet kan det vara en god sak att man städar efter sig. Men i detta sammanhang finns alltså risken att man städar undan, sopar under mattan, döljer osv. Den som tar del av vad som sägs i massmedierna får onекligen ett intryck av att det är så.

Det av mig återopade TV-programmet är egentligen en rysare. Eftersom de inblandade inte har dementerat utgår jag från att det är så illa att man försöker lägga locket på. Det är främsta anledningen till att jag väckte den här frågan. En annan anledning är det faktum att statsrådet under en vistelse utomlands sagt att han icke kände till att Björn Wahlström blivit engagerad i Securum.

Anf. 141 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Vi skall se till att locket inte läggs på. Här skall naturligtvis det som finns att visa upp också visas upp. Men de som anlitas för att hantera det snabbt övertagna fastighetsbeståndet har inte hanterat upplåningen av kapital. Det innebär att det inte riktigt är fråga om den risk som Göthe Knutson talar om.

Det är bra att detta har belysts. Därmed har vi fått anledning att kontrollera det här. Inte minst den noggranna kontrollen gör att de som verkar har all anledning att vara försiktiga i sin normala verksamhet.

När det gäller just Björn Wahlströms avtal om avgångsvederlag är jag numera informerad om att man gjort bedömningen att han skall kunna stå till förfogande också för att, på förfrågan och på uppdrag av Nordbanken och Securum, kunna göra vissa insatser. Men det finns inte något anställningsförhållande, utan Wahlström anlitas i den mån man från Nordbankens och Securums sida anser det vara lämpligt och rimligt att göra det – detta för att utnyttja de pengar som ändå enligt avtal skall utgå.

Anf. 142 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Avslutningsvis vill jag säga följande. Lika väl som jag har litet förtroende för dem som har skymtat i den av mig påtalade självsaneringen har jag stort förtroende för att statsrådet Bo Lundgren skall ta itu med detta. Det var gott att höra vad som här sades. Jag önskar statsrådet all lycka.

Överläggningen var härmed avslutad.

24 § Svar på fråga 1992/93:474 om försäkringsbolagens kapitalbas

Anf. 143 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Peter Kling har frågat mig om jag kan garantera att försäkringstagare i ömsesidiga försäkringsbolag inte skall behöva drabbas av uttaxering på grund av finansiella problem hos försäkringsbolagen.

Peter Klings fråga berör den mer övergripande frågan om stöd motsvarande det som nu gäller för bankerna skall införas även för försäkringsbolag.

Syftet med bankstödet är att garantera stabiliteten i betalningssystemet och att trygga kreditförsörjningen. Stödsystemet omfattar därför, förutom banker, kreditinstitut med statlig anknytning samt bankägda bostadsfinansieringsinstitut och finansbolag. Också försäkringsbolag spelar en viktig roll i det finansiella systemet. I den av riksdagen antagna propositionen (1992/93:135) om åtgärder för att stärka det finansiella systemet konstatera-

des emellertid att deras verksamhet inte är av det slaget att exempelvis en betalningsinställelse omedelbart leder till allvarliga störningar i betalningssystemet eller får vittgående konsekvenser för den långsiktiga kreditförsörjningen. Det finns alltså från de utgångspunkter som ligger bakom införandet av bankstödet inga skäl att införa en motsvarande garanti för försäkringsbolag.

Så till Peter Klings mer begränsade fråga om uttaxering. Uttaxering kan komma i fråga endast i ömsesidiga skadeförsäkringsbolag. En förutsättning är att bolaget redovisat en förlust som inte kan täckas med de egna reserverna. Det är alltså inte möjligt att använda uttaxering enbart för att stärka bolagets konsolidering. Skyldigheten att vidkännas uttaxering kan i bolagsordningen begränsas till ett visst belopp eller till en viss grupp försäkringstagare.

Det är viktigt att hålla i minnet att uttaxeringsprincipen grundas på att de ömsesidiga bolagen ägs av sina försäkringstagare. Som jag nyss nämnt kan det inte komma i fråga att från de utgångspunkter som ligger bakom bankstödet, dvs. att garantera betalningssystemet och trygga kreditförsörjningen, införa en motsvarighet till bankstödet för försäkringsbolag. Detta gäller i än högre grad när det, som vid uttaxering, är fråga om en skyldighet som åvilar ägarna enligt lag.

Jag är alltså inte beredd att föreslå en sådan garanti som Peter Kling efterlyst.

Anf. 144 PETER KLING (nyd):

Herr talman! Bo Lundgrens svar på denna fråga kan tolkas på bara ett sätt, nämligen att försäkringstagarna i dessa försäkringsbolag lever ett farligt liv. De löper uppenbarligen stor risk att råka ut för en uttaxering i framtiden i och med att det ekonomiska läget i Sverige är mycket besvärligt. Så tolkar jag Bo Lundgrens svar.

Anf. 145 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Som ägare tar man alltid en viss risk. Den är visserligen i viss utsträckning begränsad i detta avseende, men det finns en risk i sammanhanget. Det kommer man inte ifrån.

Peter Kling och jag kan, om vi har betalat något till någon men inte fått varan levererad eller tjänsten utförd och om vederbörande går i konkurs, råka ut för att vi förlorar pengarna. Om vi är ägare till något, kan vi riskera att förlora det ägarkapital som vi har satsat. Det finns ibland även vissa andra regler som gör att man som ägare till ett fåmansaktiebolag kan tvingas betala mer än man ursprungligen har satt in, därför att man har en del personligt ansvar.

De ömsesidiga försäkringsbolagen bygger på tanken att försäkringstagarna är ägare. Det innebär att man, med de eventuella begränsningar som accepteras enligt lag och som kan finnas i bolagsordningen, är skyldig att vara beredd att kunna täcka förluster som inte kan täckas med redan ansamlade reserver. Det är ofrånkomligt att man har den ägarsituationen. Det är då naturligtvis viktigt att komma ihåg att det faktiskt gäller att det är en för-

Prot. 1992/93:81
23 mars 1993

Svar på frågor

lust. Det gäller att se till att det inte bara är en vanlig konsolidering, att man försöker förstärka kapitalbasen. Då kan man inte genomföra en uttaxering.

Detta är ju ett exempel på att man måste tänka igenom sin ägarroll. Om man har anledning att befara att det finns problem med det sätt på vilket ett företag över huvud taget bedrivs, skall man kanske fundera på hur man skall göra med den ledning som finns.

Nu talar jag inte om ett speciellt fall, utan jag bara konstaterar att ägaren har även den möjligheten att hantera situationen.

Anf. 146 PETER KLING (nyd):

Herr talman! Problemet med ägandet i dessa försäkringsbolag är att den lilla mannen inte känner att han är ägare och att han kanske råkar ut för den uttaxering som kan ske i dessa fall. Det finansiella läget för försäkringsbolagen är svårt i dag. Det vet Bo Lundgren. Förmodligen kommer vi att uppleva en svår kris även just på försäkringssidan. Då är det tyvärr den lilla mannen, som inte känner till dessa regler, som blir drabbad.

Anf. 147 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Jag vill naturligtvis inte kommentera vare sig hela försäkringsbolagssituationen eller enskilda företag. Det hanteras på sedvanligt sätt av Finansinspektionen, som har till uppgift att sköta tillsynen och anmäla om det skulle finnas problem och hantera dessa problem.

Det som jag har redovisat är de regler som gäller. Jag har också redovisat motivet för att staten rimligen inte skall gå in i detta fall med en speciell garanti.

Överläggningen var härmed avslutad.

25 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1992/93:Sf27 till socialförsäkringsutskottet

1992/93:Jo49–Jo63 till jordbruksutskottet

26 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Justitieutskottets betänkanden

1992/93:JuU16 Straffskalor m.m.

1992/93:JuU17 Åtgärder mot bruk av narkotika samt ringa narkotikabrott

1992/93:JuU18 Särskild utlänningskontroll

1992/93:JuU19 Förnyad behandling av villkorlig frigivning, m.m.

1992/93:JuU20 Anslag till Justitiedepartementet m.m.

Lagutskottets betänkanden

1992/93:LU27 Medlemsantalet i ekonomiska föreningar och bostadsrättsföreningar

1992/93:LU29 Anslag till Patentverket m.m.

1992/93:LU30 Anslag till Kronofogdemyndigheterna, m.m.

1992/93:LU31 Anslag till Bokföringsnämnden, m.m.

1992/93:LU32 Konsumentpolitiska frågor m.m.

1992/93:LU33 Livsmedelskontroll m.m.

Socialutskottets betänkanden

1992/93:SoU14 Tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1992/93

1992/93:SoU16 Äldreomsorg – inriktning och anslag

1992/93:SoU17 Alkoholpolitiken

Prot. 1992/93:81

23 mars 1993

27 § Kammarerna åtskildes kl. 18.56.

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdets början t.o.m. ajourneringen kl. 16.22 och

av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

Tisdagen den 23 mars

1 § Justering av protokoll	1
2 § Meddelande om svar på interpellationer	1
3 § Svar på fråga 1992/93:417 om asylsökandes rätt att arbeta	2
Kulturminister Birgit Friggebo (fp)	
Margitta Edgren (fp)	
4 § Svar på fråga 1992/93:419 om försäkringsskydd för flyktingar . .	4
Kulturminister Birgit Friggebo (fp)	
Harald Bergström (kds)	
5 § Svar på fråga 1992/93:420 om asyl för homosexuella	6
Kulturminister Birgit Friggebo (fp)	
Barbro Westerholm (fp)	
6 § Svar på fråga 1992/93:421 om uppföljningen av avvisningsärenden	6
Kulturminister Birgit Friggebo (fp)	
Berith Eriksson (v)	
7 § Svar på fråga 1992/93:454 om medicinsk och psykisk hjälp vid	
mottagandet av flyktingar från det forna Jugoslavien	8
Kulturminister Birgit Friggebo (fp)	
Margareta Viklund (kds)	
8 § Svar på fråga 1992/93:470 om användningen av s.k. kodressörer	11
Jordbruksminister Karl Erik Olsson (c)	
Patrik Norinder (m)	
9 § Svar på fråga 1992/93:456 om Tibet	14
Utrikesminister Margaretha af Ugglas (m)	
Ylva Annerstedt (fp)	
10 § Svar på fråga 1992/93:432 om Somalia och vapenembargot . .	17
Utrikesminister Margaretha af Ugglas (m)	
Margareta Viklund (kds)	
11 § Svar på fråga 1992/93:472 om Östtimor	19
Utrikesminister Margaretha af Ugglas (m)	
Bertil Måbrink (v)	
12 § Svar på fråga 1992/93:473 om Uriprojektet i Kashmir	22
Statsrådet Alf Svensson (kds)	
Bertil Måbrink (v)	
13 § Svar på fråga 1992/93:462 om Stångådalsbanan	25
Kommunikationsminister Mats Odell (kds)	
Leif Carlson (m)	
14 § Svar på fråga 1992/93:465 om s.k. alkoholås för fordon	27
Kommunikationsminister Mats Odell (kds)	
Åke Carnerö (kds)	

15 § Svar på fråga 1992/93:468 om Gotlands flygförbindelser	28	Prot. 1992/93:81 23 mars 1993
Kommunikationsminister Mats Odell (kds)		
Gunhild Bolander (c)		
16 § Svar på fråga 1992/93:475 om planerat brobygge i Norrtälje kom- mun	31	
Kommunikationsminister Mats Odell (kds)		
Anita Johansson (s)		
17 § Svar på fråga 1992/93:461 om det rättsliga skyddet för personer som hjälper polisen	32	
Justitieminister Gun Hellsvik (m)		
Knut Wachtmeister (m)		
18 § Svar på frågorna 1992/93:464, 469 och 478 om svensk medborga- res rätt till pass	35	
Justitieminister Gun Hellsvik (m)		
Göthe Knutson (m)		
Talmannen (om debattreglerna)		
Inger Hestvik (s)		
Lars Moquist (nyd)		
19 § Svar på fråga 1992/93:479 om nåd i visst fall	39	
Justitieminister Gun Hellsvik (m)		
Bert Karlsson (nyd)		
Ajournering	41	
Återupptagna förhandlingar	41	
20 § Svar på fråga 1992/93:476 om familjehemsvården	41	
Socialminister Bengt Westerberg (fp)		
Liisa Rulander (kds)		
Ajournering	45	
Återupptagna förhandlingar	46	
21 § Svar på fråga 1992/93:429 om kompensation för slopat avdrag för nedsatt skatteförmåga	46	
Statsrådet Bo Lundgren (m)		
Peter Kling (nyd)		
22 § Svar på frågorna 1992/93:466 och 467 om bostadssubventio- nerna, m.m.	47	
Statsrådet Bo Lundgren (m)		
Lars Stjernkvist (s)		
Göran Magnusson (s)		
23 § Svar på fråga 1992/93:471 om det statliga bolaget Securum . . .	54	
Statsrådet Bo Lundgren (m)		
Göthe Knutson (m)		
24 § Svar på fråga 1992/93:474 om försäkringsbolagens kapitalbas .	56	
Statsrådet Bo Lundgren (m)		
Peter Kling (nyd)		
25 § Hänvisning av ärenden till utskott	58	
26 § Bordläggning	58	

